

ЛИТЕРАТУРЕН ГЛАС

БРОЙ 177, Година XXI

декември 2014 - януари 2015

Цена 1,00 лв.

ВЕСТНИК ЗА ЛИТЕРАТУРА И КУЛТУРА

Основан от Д.Б.Митов и списван от него
от 1928 г. до 1944 г. в София

КАТ № 430

ISSN 1310 - 7917

ЧЕСТИТА КОЛЕДА! СПОРНА 2015 ГОДИНА!

БЛАГОСЛОВ

*Сняг се сине, Коледо ле,
над поля и над гори,
във огнище, Коледо ле,
бъдник весело гори.*

*Както свети, Коледо ле,
във огнище пламък злат,
тъй да свети, Коледо ле,
любовта по целий свят.*

*Както сине, Коледо ле,
Бог снежинките безспир,
тъй да сине, Коледо ле,
в къщи добрини и мир.*

*Както рони, Коледо ле,
Господ снег от сивий свод,
тъй да сине, Коледо ле,
в къщи той имот и плод.*

Асен РАЗЦВЕТНИКОВ

Уважаеми старозагорци,
скъпи жители на област Стара Загора,
в навечерието на Коledните и
Новогодишните празници
приемете най-светлите ми пожелания
за здраве и успехи!

Нека магията на Коledа Ви озари и
донесе в домовете Ви много топлина,
уют и хармония!

Искрено Ви желая Новата 2015 година
да бъде изпъстрена с изобилие от
положителни емоции,

с любов и повече вдъхновение

за смели мечти и добри дела!

Честито Рождество Христово!

Щастлива и успешна 2015 година!

инж. ГЕОРГИ РАНОВ
Областен управител
на област Стара Загора

Уважаеми старозагорци,

Приемете искрените ми
поздрави по случай най-топлите
и чакани празници в годината!

Нека Коledата ви е бяла,
мирна и светла!

Нека Новата 2015 година ви
донесе здраве и късмет, успешни
дела
и поводи за празник!

Нека мислите ви са добротворни,
а мечтите – сбъднати!

ЕМИЛ ХРИСТОВ,
Председател на Общински съвет
Стара Загора

Скъпи
съграждани,
жители и
гости на
община
Стара Загора,

Рождество Христово е
най-топлият и вълнуващ
семеен празник, който събира нашите
надежди, мечти и желания за повече доброта,
човечност, споделено щастие и благородство.
Това е време, което ни зарежда с оптимизъм,
енергия, вяра и любов.

Нека ги носим в сърцата си и направят
дните ни по-светли и смислени!
Вярвам, че по Коledа желанията се сбъдват и
стават чудеса. Затова нека всички заедно да
мислим и вършим добро, да бъдем единни и да
споделяме общи ценности в името
на общността и желаното бъдеще
на нашия любим град Стара Загора.
Желая Ви от все сърце весело посрещане на
празника, незабравими мигове,
много обич и топлина!

Честита и щастлива Коledа!

ЖИВКО ТОДОРОВ
Кмет на Община Стара Загора

ПРЕМИЕРИ, НОВИ КНИГИ

През месец ноември и декември 2014 г. се състояха няколко премиери на книги, издадени от старозагорски автори:

Душа, съветник мой - стихове от Таньо Клисуров, представена от проф. Светлозар Игов и Марин Георгиев, издателство Литературен форум, представена в Унгарския културен институт и в Стара Загора,

Младият Спартак - роман от Кристиан Петков, представена от Петър Драгиев и Ангел Динев, издателство Дъга плюс - Стара Загора;

Две лица - лирика от Стефанка Мирчева, представена от Керка Хубенова и Трифон Митев, издателство Лаген - Стара Загора;

Чисти стихотворения, Мария Донева, ИК "Жанет", премиера в книжарница "Приатели" на 18 декември 2014 г.

ОЩЕ ЗАГЛАВИЯ

Ранни стихотворения, Иван Цанев, изд. "Кралица Маб", съставител Пламен Дойнов,

Калуния-каля, роман от Георги Божинов, второ издание, изд. къща Хермес, роман-шедьовър, според Деян Енев, незаслужено пренебрегнат през 1988 г., когато е първото издание от изд. "Български писател".

Вапцаров отблизо, Евгени Христов, изд. Литературна София 2013.

Надига се, стихове от Методи Джонев, ИК Огледало.

Фернандо Песоа, превод Румен Стоянов, ИК Огледало.

Не сме светци - разкази и легенди от Иван Енчев, изд. Българска книжница,

Чуждата - разкази от Дона Александър, изд. Сиела.

Душата ми е клада - стихове от Павлина Петкова, изд. Астарта - Пловдив;

Тъжни дървета - стихове от Розалво Асиоли, подбор, превод Румен Стоянов, издателство "Огледало".

Не обяснявай чудесата - чудодействай, Ласло Наги, преводи от известни български поети, съставители - Павел Славянски, Тошо Дончев, Издателство Лице прес.

Експресен поетичен албум - наградени и отличени стихове от Тридесет и първо издание на Националния младежки конкурс за поезия "Веселин Ханчев", издава Община Стара Загора, библиотека "Родина", Къща - Музей "Гео Милев".

Бряг, Димитър Палазов, хайку, изд. Фабер, ВТ

Нов наръчник на агитатора, сатирични пермутации от Михаил Тошков, Самиздат.

Премиера на книгата **"Пясъчни видения"** - разкази, новели, пътеписи от **Йордан Атанасов**, изд. "Даскал Петър Иванов", представена от д-р Тошо Дончев и проф. Румен Стоянов в Унгарския културен институт на 18 декември.

ПИСАТЕЛЯТ И ВОЙНАТА

Дълго съм размишлявал върху писателската съдба на Павел Вежинов и съм се питал дали тя щеше да се развие в познатата посока, ако романът му „Синият залез“ (1947) беше излязъл преди 9.9.1944 г., когато е писан или не бе възприет след това като проводник на упадъчни и фройдистки идеи.

Вежинов, утвърден като творец с остро критично око за социалните проблеми на мегаполиса в „Дни и вечери“ (1942) трескаво се нуждае от спасителен пояс, от верен ориентир, по който да поеме. Да заеме правилната позиция и да създаде не просто силна и ярка, но и популярна творба, с която да спечели всенародната популярност. Писателят има усет към атрактивното и занимателно писане, но да създава фантастика, психологически драми и криминалета му е още твърде рано. А и конюнктурата е у нас не е никак благоприятна за такива акции.

Затова избира най-печелившата тактика. Съюзява се с проверен партийен автор като Иван Мартинов и двамата издават през 1946 г. „Дни на героите“, след което атакува. Грубо, злодейски, фронтално. Срещу опасния конкурент Йордан Вълчев, издал вече прочути си сборник с разкази „Боеве“ през същата 1946 г.

Статията, която написва и публикува в бр. 92, 1946 на официоза „Литературен фронт“ „Военните разкази на един млад писател“ остава позорно петно в биографията му, но така отстрелва сериозен противник във военната проза, пряк следовник на традициите на Толстой, Петканов и Йовков.

Срещу Иван Мартинов не желае да се бори, защото е опасно. Въпреки че и той го изпреварва с романа си „Драва тече през славянски земи“, 1946. А епосът е благодатен за анализ, включително и заради антисръбския му патос, с който е написан, а и поради критиката на амбициозните Титови емисари, стремящи се да се изкарат най-смелите противници на немските войници в края на войната на гърба на българските солдати.

Спасителната тема е намерена – т.н. Отечественна война. Сега се нарича краят на Втората световна война, но преди 70 години най-безсмислената война, водена от държавата ни като окупирана и уж съюзна на чужда сила – СССР – е окичена като най-справедливата и по руски образец наречена отечествена. (За Големия брат ще бъде Велика отечествена, а за нас – само отечествена).

Залпово през 1949 излизат юношеския роман „За честта на родината“, който всъщност е авторски вариант на „Синът на полка“ (1944) на Валентин Катаев и „Втора рота“. Ето – това е чаканата книга! Шедьовърът на военната белетристика, пред който бледнеят Йовков и Вълчев, с незабравимия образ на поручик Манев, този положително-прекрасен герой на новото време, вдъхновителят на победите в по-рано разпасаната втора рота.

Идва и така желаният успех, преизданията, включването в учебната програма, Димитровската награда! И съвсем естествено в обществото ни се оформя мнението, че няма по-вещ и добър (или по-полезен и необходим) познавач на Отечественната война от Павел Вежинов.

А когато възникне мащабен и важен проект за отразяването ѝ, той не може да се осъществи без участието му. Така при снимането на втория сезон на легендарния сериал „На всеки километър“ (1971) от Неделчо Чернев и Любомир Шарланджиев именно единият от основните сценаристи на сагата Павел Вежинов налага реализацията на цели два епизода с унгарски

сюжет от времето на Отечественната война – „С чуждо лице“ и „Ноци край Драва“.

От тях по-добре си спомням втория със злодейското излъчване на Янко Чернев, превъплътител се удивително като подполковник Коняров.

По същото време – 1971 г. Маргарит Николов снима прелестната си новела „Стихове“ по сценарий на Вежинов с Николай Бурляев в ролята на Коля, в която в мека пастелна гама, приглушено и ненаатрапчиво, но затова пък много убедително се развенчават военните митове, разкриват се и ужасите на жестокото ежедневие, съпътствано с невинни жертви.

Звездният миг за сценариста настъпва при сътрудничеството му със Зако Хеския по снимането на култовите ленти „Тримата от запаса“ (1971) и „Зарево над Драва“ (1974). Първата я помним като блестяща трагикомедия за трудното приобщаване на до болка познати ни запасници към военния бит и изключителната изява на Георги Парцалев като бай Иван Съботянина, а втората като мащабно и пищно зрелище, слагащо финалната точка на подвига на Първа българска армия с характерното излъчване на Георги Георгиев-Гец като майор Боян Василев и на Георги Черкелов като полковник Демирев.

От тази епопея остават най-убедително заснетите батални сцени в родното ни кино, както и проникновеното пресъздаване манталитета на кадровия военен, за което много помага с опита си съсценаристът Рангел Игнатов.

Постигнал като че ли всичко по темата, Вежинов търпи куриозен провал при екранизацията на най-ценната си повест „Втора рота“.

През 1964 г. той и Стефан Сърчаджиев започват вдъхновено работа по нейното филмиране, но след ненавременната смърт на постановчика на 20 април 1965 г. работата скорострелно и мистериозно е прекратена. Вероятно и за да не се конкурира с излезлия вече опус на Янко Янков „Непримиримите“ (1964).

Павел Вежинов хвърля сили в психологическата драма, фантастиката и криминално-приключенското четиво.

Постига впечатляващ успех с „Гибелта на Аякс“ (1973) и „Дъх на бадеми“ (1966), но в криминалето, въпреки славата, споходила го с „Кутия за енфие“ (1973) и „Самопризнание“ (1973), които всъщност са новелизирани сценарии за сериала на Владислав Икономов и Людмил Кирков „Произшествие на спящата улица“ (1973), той не създава знаков образ като Богомил Райновия Емил Боев.

Реваншът го намира в писането на актуална и с модерна за времето си архитектура и проблематика психологическо-драматична проза от най-добра класа – „Нощем с белите коне“ (1975), „Барьерата“ (1976), „Дълъг летен ден“ (1983).

След „Зарево над Драва“ той не се връща повече към военната тема. А жертвата му Йордан Вълчев публикува във вестник „Век 21“, бр.6, 1990 г. знаменитата си и пълна с трогателна болка статия „Ще проговориш ли ти, Първа българска армийо?“

Така всеки от тях избира своя път за отразяване на войната.

Вълчев търси челния сблъсък с авторитети и догми, оставяйки си искрено-земен реалист, докато Вежинов неизбежно прибегва до компромисните и скъпо платени договорики...

Борислав ГЪРДЕВ

ТРИДЕСЕТ И ПЪРВИ НАЦИОНАЛЕН МЛАДЕЖКИ КОНКУРС ЗА ПОЕЗИЯ „ВЕСЕЛИН ХАНЧЕВ“ – 2014 г., Стара Загора

Приключи XXXI Национален младежки конкурс за поезия „Веселин Ханчев“. Жури в състав Георги Господинов (председател), Силвия Чолева и Иван Ланджев определи следните победители:

ПЪРВА НАГРАДА (статуетка „Златното яйце“ и отпечатване на дебютна стихосбирка) - Боряна Людмилова Нейкова, 21 г., София (Куче)

ВТОРА НАГРАДА - Мартин Лалев, 22 г., Стара Загора (Местопребствления) и Георги Гаврилов, 23 г., София (** в кошера)

ТРЕТА НАГРАДА - Дамяна Димитрова, 16 г., с. Леденик, обл. Велико Търново (** баба ми все повтаряше)

ПООЩРЕНИЯ:

Богомил Господинов, 20 г., София (Да избягаш от Лола)

Яница Христова, 24 г., с. Садово, обл. Бургас (На пазара)

Теа Маргинова, 24 г., София (Рецепта)

Мила Даскалова, 21 г., София (Лунно)

Христо Мухтанов, 23 г., Лясковец, обл. Велико Търново (Ноември)

Аделина Иванова, 18 г., София (Сърцето ми е смачкан лист)

Стамена Дацева, 19 г., Разград (Думата много)

Александър Христов, 24 г., Елена (София в 3 действия)

Мануела Русева, 24 г., Alicante (Spain) (За страха)

Христина Маджарова, 22 г., Елхово (Още има сърца...)

Красимир Нейков, 22 г., Варна (Математика)

Конкурсът се организира от Община Стара Загора, Библиотека „Родина“ и къща музей „Гео Милев“. Наградите бяха връчени на 7 ноември 2014 г. на Античната улица в Старозагорския Регионален исторически музей. В литературните сайтове се появиха множество критики и отрицания за произведенията на наградените, особено за носителката на първа награда.

Ще отпечатаме наградените творби без коментар в следващия брой.

ГРАДЪТ НА ПОЕТИТЕ

Таньо
КЛИСУРОВ

ГРАДУШКА

„...какво ли са орали, сели?“

П.Яворов

Не съм орал, ни сял. Защо е спряла
на гърлото ми бучка пръст корава?
Върлува зад прозореца ми халата.
За греховете ли ми отмъщава?
Тя брули с ярост орехи небесни
и ги захвърля право в моите мисли...
Виновен съм, че миналата есен
за просяка монетата спестих си.
Виновен съм: продадох за изгода
едно приятелство от младостта ми;
изневерих на своята природа,
и станах зъл, небето в мене - тъмно.
Една, че две, че три...Години колко
опитвах съвестта си да надвия,
да ме отминне справедливата двуколка
на онзи, гръмовержеца Илия.
Как жалка била мойта съпротива!
Дочувам тътен.Огън ме издебва -
за малките лъжи, за завист дребна,
с които съм засявал своята нива.
Не, нямам оправдание! До дъно
ще овършее тази хала, зная.
Орах и сях. И нека да ожъна
това, което съм заслужил в края...

БЕЖАНЦИ

Това е тяхната съдба: да бягат -
от чуждите агресии и от диктатори,
от тероризъм и живота си нещастен -
през граници държавни, през закони,
към богове, които са отричали,
към друг живот, настръхнал сякаш
враждебен прайд в земите му е влязъл.
Къде отиват плахи и объркани,
на гръб понесли части свое минало -
деца и дрехи поизносени, и чаши,
в които чай са сипвали доскоро.
Ала сега горчилка ще изпият...
Те идват неразбрани и различни.
И все пак с тях по нещо си приличаме:
какво се крие зад мъглата гъста
на бъдещето - заедно не знаем.

ШАДРАВАН В ДЪЖДА

Вода срещу вода. Това се случи,
когато заваля над шадравана.
Дъждът като учител се захвана
на своите уроци да го учи:

как капките да падат равномерно
и без да образуват влажна пара.
Въобще, дъждът си науми навярно
в калъпа ученика си да вкара.

Тъй със съвет поетът стар обича
на младия понявга да досажда.
А младият – нехаен, енергичен -
си знае своето, държи се важно.

Талант срещу талант. Уж същината
на двамата еднаква е, но спорят.
Тъй както същината е водата
на шадравана и дъжда отгоре.

Не иска младият в класически куплети
тук чувствата си бурни да излива.
Дъждът замлъква. Само локви светят.
Водата в шадравана е щастлива.

КОНЧЕТО

На Борис Дюлгеров

Това не е сантиментална случка.
Това е болка, жива още в мен.
Пътуваме със селската каручка
аз, дядо и кобилата Айтен.
До нея малкото й конче тича -
щастливо, че е с майка си навън,
родено в нощ една, додето всички
сме спяли най-дълбокия си сън.
Просторът го зове, то с ноздри пърха,
че има много път да извърви,
заглежда се за миг в пейзажа пъстър,
подръпва от крайпътните треви...

Ала животът е такъв изглежда -
със две страни - и „ези“, и „тура“.
И сменя мъка ведрата надежда:
кобилата на дядо ми умря.
И ето ни на гроба. Да поплачем:
аз, кончето и дядо ми до нас.
Цветя полагам. Клетото сираче
наоколо процвилва с тъжен глас.
Съмнявам се дали смъртта разбира.
Но щом погледна тъмните очи,
все ми се струва – там сълзи напират
и мъката по майка му личи.

Скулптор: Красимир ЗАРКОВ

МОНЕТАТА

Да застрашиш живот
в такова време смутно -
в държавата, народа си обрекла
на мрачно днес, а и на мрачно утре -
какво по-лесно?

Струва ли човекът
по-скъпо от съдбата на монета,
търкулна се с уличните вад
във шахтата, щом ливнат дъждовете?
И няма вече кой да я извади.
Човекът...Знам, лицата му са разни.
Различни са заплахите към него.
За бедния – това е джоба празен
и примката на нуждата, пристегнала
не просто гърлото - душата жадна
на малко щастие да се зарадва.
За богаташа пък заплахата е друга:
все някой тайно го предупреждава,
че ще разкрие тъмната му слава,
ще похити обичната съпруга
или по-страшно – рожбата му мила...
И сякаш няма бог, и няма сила,
която да простре длан за опора,
да въдвори спокойствие, надежда,
и да покаже път на страдащите хора,
път, който към усмивката извежда...

Чистачът, дето със лопата рие
калта на шахтата и на живота днешен,
дали монетата внезапно ще открие?
Ако намери я, в ръкав ще я отрие
и тя ще заблести, каквато беше...

Съдба човешка, ти във времето сурово
ще заблестиш ли истински отново?

Стойчо МАДЖАРСКИ

КУЧЕТО

Беше колкото крило на гарван
и те кръстих с кратко име: Бък.
Ала само след година стана
по-голям и по-жесток от вълк.
Дворът се оказа много тесен,
поводът ти - прекалено къс.
От зори до мрак кънтеше бесен
лай, хвърчаха корени и пръст.
Спряха под изгърбената стряха
и петлите горди да сноват.
И дори врабците се бояха
сухият ти къшей да кълват.
Но дойде оная нощ мъглива -
беше във началото на май.
Кучката пред теб се заизвива,
със скимтене и с примамващ лай...
Поводът ти стана на парчета,
а плетът - по-нисък от трева.
Не синджир, а хиляди звънчета
тая нощ след тебе изкова...
Появи се изпокалян, кървав,
и със хлътнали от глад ребра.
И защо отново се завърна,
аз до днес така и не разбрах.
И напразно с нов синджир те вързах
и коптора нова ти сковах.
Две луни в очите ти тревожни
от тогава вече не видях...
Не тъгувай, милостта ми имаш -
пускам те, върви където щеш!
По-добре с чакали да се давиш...
На синджир не искам да умреш...

* * *

Жужи следобедът. Рояци луди
водни кончета и пеперуди
камъшите огъват, а водата
отнася на листата им следата.
Безброй мехури въздухът издува -
на рибата око̀то в тях тъгува...
Самотен изстрел парна храсталака.
Ранен елен изхърка и проплака.
Видях го как се люшна и се свлече
и талвегът безшумно го повлече...
Лъщеше кръв на лявата му плешка.
Потъваше короната му тежка
и като перископи над водата,
едва, едва се мяркаха рогата.
Ала усетил дълбините стръмни,
заблъска дъното с копита тъмни
и плисна пак, от слънцето огряна,
от ноздрите му кървавата пяна...
И в този кръг на смърт и на надежда,
във страшната просъница, изглежда,
съгледа ме еленът, но не светна
от страх гледецът му, а се преметна
към мене натежалото му тяло,
от болката внезапна полудяло...
Главата си във скута ми положи.
С изтръпнали ръце протегнах ножа
към корените, вплели му краката,
макар да виждах как смъртта претака
в очите му мъглата си студена
и няма дъх в гърдите на елена...
И някакво предчувствие пролази
към мене със студените талази:
отсреща, във тревите притаен,
ловецът се прицелваше и в мен...

ИЗБИВАНЕ НА КОСЪРИ

На Христо Кацаров

Казват, че от Влашко били долетели
тия мургави разбойници. От две недели
окупираха дърветата на наште птици –
скараха се със врабци и гургулици...
Щом се съмне и се втурнат към полето,
закръстосват синевата на небето.
Но какво ли е останало за гладни птици?
Есен е. Като изплакани зеници
вехне гроздето, а в угарите черни
нито зрънце, нито скакалец ще се намери...
Притъмнее ли, се връщат. И в листака
човките им настървено, ядно тракат...
И веднъж, във полунощ, покоят гръмна -
рукнаха сачми по покривите стръмни.
Падаха свирците и затрупаха асфалта -
цяла нощ снова жестоката совалка...
Сутринта ловците си измиха със вода лицата...
А единствени, за косърите плакаха децата...

Йордан ПЕЕВ

АСИМЕТРИЯ

На Денис

Синът ми се оказа бащата на баща ми
със своята загриженост и думи на тревога,
с които го изправя в безсилие... И брани,
когато се стопява след думата „не мога“.
И аз съм помежду им , пораснал и невръстен.
Въжето на рода ми оплита се с кръвта ни.
И дланите на татко ме стискат с детски пръ-
сти,
а тези на сина ми държат ме с мъжки длани.
И в погледа им виждам как сменят си очите :
на татко ми са черни ,а неговите – сини,
на татко са смълчани ,а неговите питат...
И се завъртат дати с летежа на години.
И гълъби вгълбени един в друг си забиват
протритите си човки да изкълват тъгата,
в която са без сила и ясна съпротива.
Единият е в мене ,аз в другия – отгатак.
Единият е горе ,а другия - в земята .
Дъждът въжета спуска и в сън по тях катеря ,
и погледи очите , небесно –черни , мятат
да мога , да ги видя ...И в тях да се намеря,
че татко се оказа детето на сина ми,
с наивния си поглед и спялата надежда,
с която го поглежда през тишина от думи.
И помежду ни с татко ,сина ми ни повежда...

На Боряна

Любовта е разбито стъкло
пръснато на парчета ,
дето щом във едно подредим
става пъзел от болка
след лъжи на жени мамещи и мъже ,
и момчета ,
и неверни мъже
подредили лъжата си в полкове...
Любовта е фалшив епизод ...
Едноактова драма.
Прекроява сърцето си синьо...
И тайничко иска
да намери очите ,които не гледат с измама,
и ръката ,която държи ,
чужда длан да не стиска...
Любовта е бодливото трънче забито в петата
на надеждата ,
дето отказва от нас да си тръгне .
И когато останем със себе си и тишината ,
дълго чуваме куците стъпки ,
с които е в тъмното .
В някой ден ще се върне
влюбено пак ще говори
как специално за нас е дошла като Слънце
голяма.
И дори с катинари вратата ни да е догоре,
тя ще влезе с прегръдката си...
ала нас ще ни няма.

СЪН

Ако няма къде да се губиш ,ела.

Не заспивай сега .Не заспивай.

Селвер

Събудих се ...А толкова не исках,
че бях потънал в топлата далечност
и облаци ,непонятно близки ,
прегръщаха ме с чувството за вечност.
Сънят е малка смърт... И в нея губим
усещане за тежест и за време.
И тялото ни е мъгливо чудо ,
което някой друг след нас ще вземе.
А ние ще се скитаме свободни
над хора и понятия ,над всичко.
И думите, напълно благородни,
ще преповтарят колко се обичаме.
И колко важно е докрай да бъдем
със синя нежност ,бели от надежда,
един за друг сънуваното чудо.
И то с очите ти да ме поглежда...

ВЕЧЕРИ В КРАЙМОРИЕ

На моряка Димитър Велков.

Летните вечери в Крайморие настъпваха бавно сякаш боязливо. Като че ли не искаха да заемат мястото на дългия летен ден. Колебаеха се, суетяха се и все надничаха дали слънцето вече е потънало зад заоблените хълмове на запад. Когато напълно се уверяваха, че последните слънчеви лъчи тихо са угаснали, тогава тръгваха от морския бряг, пристъпвайки предпазливо към малкото градче. Вървяха по пясъка леко, сякаш галеха гладкия бронзов гръб на красиво момиче. В притихналия полумрак едва-едва се долавяха въздишките на уморените вълни, отпуснали се за блажена почивка. Откъм морето подухваше прохладен вятър. Високо горе, в небосклона, една след друга започваха да проблясват звездите, запалени като свещички от невидима ръка, а между тях като матов глобус се полюшваше луната.

В тези благословени летни вечери сядахме около голямата маса в двора на стария моряк Димитър и подхващахме дългите морски истории. Дворът на Крайморската му къща не беше голям. Приличаше на кътче, защитено от шумовете, ветровете, дъждовете, оградено от не много висока каменна ограда. Голямата дървена маса стоеше върху равна площадка, а пред нея беше градинката с цветя и няколко стройни строги кипариса. На барбекюто църкаше вкусната морска риба, чийто аромат гъделичкаше апетита ни. На масата, Дианна, съпругата на капитан Димитър, нареждаше сочната шопска салата, бутилките с изстудена домашна ракия и червено вино, а ние седяхме и притаени слушахме разказите на капитана за далечни морета и необикновени преживявания.

Преди години Димитър беше капитан на риболовен параход, кръстосвал океаните и моретата, видял различни страни и хора, събрал спомени като морски бисери, които сега разказваше с дълбокия си гърлен глас.

- Учудваха ме – започваше той, отпивайки от парещата домашна ракия – големите руски риболовни параходи, тогава ги наричахме съветски. Бяха огромни плаващи консервни фабрики. Ловяха рибата и още в океана я преработваха и консервираха. Правеха рибните консерви направо в тези параходи. Не знам точно от колко души им беше екипажът, но във всеки от тях, в плуващите консервни фабрики, работеха около две хиляди жени-затворнички.

Няколко пъти нашият траулер „Албена“ се срещаше с такива съветски параходи в открито море, но в началото не знаехме и не подозирахме, че хилядите жени на палубите им са затворнички, осъдени с месеци, а може би с години да кръстосват океаните. Как живееха, как работеха, как издържаха? Докъдето им виждаха очите се простираше безкрайна водна шир, по-страшна и от най-ужасяващата пустиня.

Никога няма да забравя един случай. На пръв поглед дребен и незначителен, но се запечата в съзнанието ми и често си го спомням. Параходът ни се повреди. Една важна машина част излезе от строя и няхахме резервна, с която да я заменим. Не знаехме какво да направим. Бяхме в океана, далеч от пристанища. Ако се обадохме да ни я донесат от България, щяхме да изгубим много време, а и не се знаеше какво щеше да стане, докато чакаме, можеше внезапно да се разрази буря и да пострадаме сериозно. Капитанът реши да помолим за помощ един съветски

траулер, който ловеше риба, недалеч от нас. Свързахме се по радиостанцията със съветския капитан и се отправихме към парахода им.

Беше огромен, а на борда му навярно имаше хиляди жени-затворнички. Започнахме бавно да маневрираме и да се приближаваме. Огромните вълни ни блъскаха, подхвърляха, но нашите палубни моряци бяха опитни, мъже от Созопол с дългогодишен стаж, които познаваха работата си и умело ни доближаваха към руския параход, а това е опасна и много рискована маневра. Стоях на палубата и ръководех доближаването. Когато разстоянието между двата парахода вече беше достатъчно и безопасно, на палубата на съветския параход внезапно се появи момиче, по-скоро млада жена, русокоса със светлосини очи, изпито бледо лице, облечена в работно облекло. Останах изумен и в първия миг не повярвах на очите си. Много рядко в океана, на различните риболовни параходи, можеше да се види жена. Това момиче на възраст около двайсет или двайсет и пет години стоеше на палубата на съветския параход, вперило изгарящ поглед в мен и нещо викаше, но не можех да разбера какво. Гледаше ме с големите си сини очи и в погледа й, който ме пронизваше, прочетох страшна мъчителна молба. Молба, която сякаш ме разкъсваше и ме караше да я чуя на всяка цена, да я разбера и да й помогна. Викаше, аз налягах слух и през рева и бученето на вълните успях да доловя думите й. Беше една единствена дума, но изпълнена с мъка, болка и неистова молба. Момичето крещеше: „Водка!“

Тя искаше от мен да й подхвърля шише водка или шише с някакъв алкохол. Останах поразен. Тази млада руска затворничка искаше едно единствено

нещо: водка! Може би отдавна се беше отказала от всичко друго: от свободата, от живота... Може би вече не се надяваше, че някога ще бъде отново свободна. Беше й останало едно единичко, съвсем малко желание, да получи шише водка, желание по-силно от свободата, от живота, от любовта, от всичко.

Докато безмълвен гледах това красиво момиче, появило се като видение на палубата на съветския параход, сред океанската шир, и се чудех какво да направя, се появи някакъв съветски моряк, може би надзирател, и я откъсна от палубата, издърпа я със сила и я завлече някъде, скри я, но тази картина остана завинаги в съзнанието ми. Момичето-затворничка с русите, разпилени от вятъра коси, с трескавия измъчен стъкленосин поглед, с протегнатите към мен ръце и с раздиращия вик: „Водка!“

Капитан Димитър замълча. Маслинените му очи гледаха строгите стройни кипариси в градината. Лятната нощ ни беше обгърнала неусетно и плътно и само лампата, която висеше над масата, осветяваше замислените ни лица.

Мислех за русото момиче-затворничка. Какво ли престъпление беше извършило, на колко ли години беше осъдено? Колко ли години щеше да обикаля с парахода-фабрика океанските ширини без да вижда суша и земя? Какво беше останало в изпепелената й душа, щом единственото й желание, единствената й мечта, единственият й съкровен копнеж беше шише водка.

Георги МИХАЛКОВ
София, 12. 10. 2014 г.

ЛЪВЪТ ОТ ТРАКИЯ

ИЗ РОМАНА „МЛАДИЯТ СПАРТАК“

Кристиян ПЕТКОВ

...Спартак и другарите му бяха отведени в Капуа. Прочутата школа за гладиатори на Лентул Батиат ги посрещна с жестоките си порядки, въведени за обучението на гладиаторите в ония времена. Преминаха сурова подготовка, за да се изправят в епични битки на арената. Имената им станаха легенди, особено след онази прочута битка между траки и самнити¹ в Големия Цирк в Рим по време на сатурналиите. След час борба на арената бяха останали трима траки и седем самнити. Спартак, Маргос и Деян опряха гърбовете си един друг и оказаха жестока съпротива. Публиката крещеше от възторг, залозите бяха в разгара си.

Маргос падна облян в кръв на пясъка едновременно с противника си. Бяха се пронизали взаимно с мечовете. Славният резос на трибалите загина с вик на уста:

- За Тракия!

Деян разсече с меч си на две противника, който се беше нахвърлил свирепо насреща, но в този миг самнитско копие се заби в гърдите му. Великанът от Донакс изрева като мечок и се свлече на колене.

- За Тракия! - се понесе мощният му глас над арената. В този миг двама самнити го довършиха с мечовете си.

Спартак посече противника си и остана сам срещу четирима самнити. Въоръжен само с късия си крив меч, махейра² и с малък кръгъл щит. Огледа се и се втурна в бяг. Враговете му се впуснаха да го преследват по арената с яростни викове. Публиката мълчеше изумена. Досега траките не бяха

отстъпвали в нито един двубой, камо ли да побегнат назад. Но Спартак за пореден път изненада всички и най-вече противниците си. Принуди самнитите да се разделят в преследването, проточиха се в колона, един след друг се носеха след него...

Тракиецът се обърна толкова рязко, че първият от преследвачите му срещна смъртта, без дори да разбере.

Следващият се беше засилил стремглаво. Спартак го пресрещна и с умела хватка го преметна през рамо. Довърши го с един удар на меча си. След това хладнокръвно посрещна последните двама, смутени от неочаквания развой на битката. Тракиецът с бързо движение заби меч си в гърдите на първия самнит, а втория удари с щита си през лицето. Последва мълниеносен удар с махейрата и последният му противник се строполи в пясъка.

Спартак остана сам на арената сред кръвта и телата на загиналите гладиатори, а сто хиляди души бяха станали на крака и крещяха от възторг:

- Свобода! Свобода за храбрия Спартак!

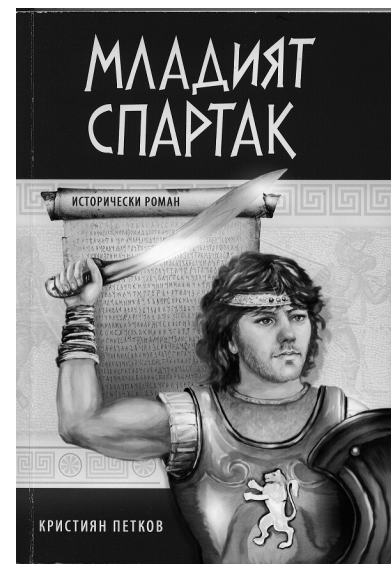
Викът им се понесе над Големия Цирк и огласи небето над Рим. Според римския обичай, когато публиката искаше свобода за някой извънредно смел и ловък гладиатор, това се изпълняваше на мига. Въпреки недоволството, което собствениците на гладиаторските школи изразяваха.

Спартак получи свободата си, благодарение на изумителните си качества на воин и любимец на публиката. Фортуна отново се оказа благосклонна към храб-

рия тракиец. Най-напред той извърши достойно погребение на Маргос и Деян по тракийския обичай. Но вместо след това да се завърне в Тракия, където го очакваха власт и богатство, Спартак прие предложението на Лентул Батиат да обучава младите гладиатори като учител в школата му. Той знаеше, че има работа за довършване в Рим. Години наред беше споделял съдбата на милионите роби, които бяха докарвани и дамгосвани като животни в Републиката. За да бъдат превърнати в оръдия на труда и да вършат цялата черна работа на римляните. За да бъдат унижавани, насилвани и избивани без милост по всеки повод. И за да могат господарите им да се отдадат спокойно на любимото си занимание - търговия, политиканство и водене на войни. За още, и още богатства и роби, изтръгнати от народите по света.

Спартак беше разбрал, че, ако се върне в Тракия, е въпрос на време тази чудовищна империя да завладее земята му. Затова реши да остане в Рим и да противодейства по друг начин. Щеше да превърне робите в оръжие, в копие, което да забие в сърцето на звяра.

Свободата му даваше възможност да се движи волно навсякъде. Можеше да сее семето на бунта сред онеправданите. Да организира гладиаторите от школите в Италия. За да ги вдигне на въстание. Той знаеше много добре разположението на римските армии, които обикновено бяха дислоцирани по границите на империята. Докато се върнат, щеше да мине време, а дотогава една добре организирана армия от роби можеше да събори Републиката.

Лъвът от Тракия се изправи в епична битка срещу вълчата римска глутница през 73 г. пр.н.е. и вдигна робите на въстание, което разтърси “Републиката на злото” така, както никой не го беше правил от времето на Ханибал.

Спартак поведе гладиаторите на бунт, превърна робите в страшна армия, която в няколко поредни битки разгроми непобедимите легиони на римляните. Наложил се великите пълководци Крас, Лукул и Помпей да обединят армиите си, за да спрат тракиеца.

Спартак загина геройски, начело на армията си от роби в последния бой, за да се превърне в легенда, в символ на всички потиснати хора по света, копнеещи за свобода.

¹ самнити – италийски народ, съседи и вековни врагове на римляните-латинци
² махейра – тракийски меч

Заглавието е от редакцията.

КРИТИЧЕСКИ СЪРВАЙВЪР: ЛИТЕРАТУРА: НАУЧНИ СТАТИИ, РЕЦЕНЗИИ, ОТЗИВИ, ПРЕДСТАВЯНИЯ НА ЛИТЕРАТУРА И КУЛТУРА

Рубриката се поддържа с финансовата подкрепа на Национален фонд „Култура“

ОТНОВО НА ПРИЦЕЛ

Благовеста КАСАБОВА

Михаил Тошков е от онези творци, които са недолюбвани от властимащите, независимо каква е аббревиатурата на политическата система или на управляващата в момента политическа партия. Защото живее в несъгласие с асоциалното зло и е нестандартен в изразните си средства, според които някои естети го определят като модерен. А той наистина е модерен (не само в средствата си), а и в мисленето. Анархистично настроен срещу всяка потискаща институция, той следва установени български традиции в сатирата, в които е заложена Ботевска и Геомилевска непримиримост — поети с неконвенционално мислене, изпреварили времето си.

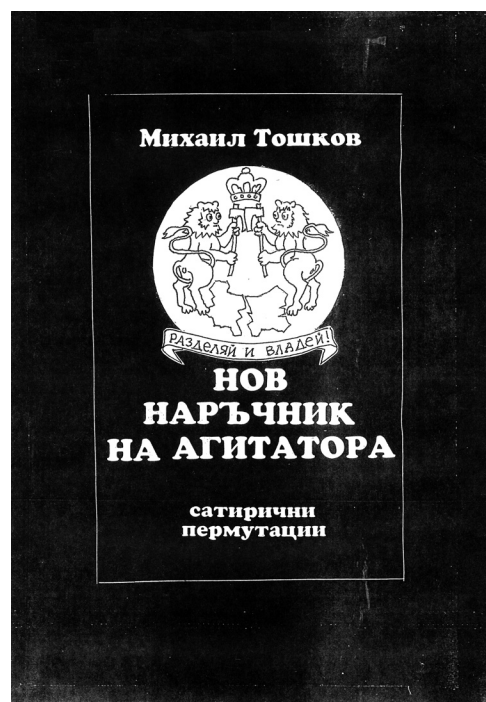
В съвременните литературни пространства Тошков навлезе като поет и още първата му стихосбирка „Ръждивата брадва“ (1963) получи висока оценка не само от литературната критика, но и от широката читателска аудитория — наистина широка в онези години. Следващите две книги („Спирала“ и „Протуберанси“) са остро критикувани за „безидейност“ (разбирай комунистическа), което тогава означаваше „смъртна“ присъда за автора. И за дълги години за Тошков настъпи мълчание, но поетът не престана да пише. Към края на 70-те години издаде литературната анкета с анархокомуниста Ламар, от когото изпитваше известно влияние в идейно отношение. Ревностните защитници на партийната правда не захсъняха да го обвинят в свободомислие и нихилизъм, и всички останали грехове. Но зад него бяха застанали проф. Чавдар Добрев (за „Спирала“ — „Като идея могат да бъдат погледнати с добро око стиховете на Тошков, в които окарикатурява нелепиците на битието — приспособяването, ниските хоризонти на еснафството, пълзенето пред силните на деня... Това са актуални реплики на съвременността, в които се използват параболи на модерната сатиричност...“) и проф. Симеон Хаджикосев („Гнездо на хищна птица“ е събитие в нашата изпостеляла и анемична книжнина. Бих я сравнил единствено с „Агонийо сладка“ на К. Павлов... Толкова ли е гнусен животът? Толкова, и даже още повече — такава е печалната истина...“).

След демократичните промени поетът отново зае полагаемото му се място в редиците на талантливите съвременни творци. Издаде няколко емблематични книги: „Гнездо на хищна птица“, ярко открояваща се книга със заострената си сатира срещу политическата конюнктура и демагогия; „Летателен апарат“; „Триножник“; мемоарната „Стъклено тяло“ (удостоена с наградата „Хр. Ботев“); сборникът „Внимателни шаржове“ на популярни наши писатели, за които Вл. Минков пише: „Иронията му, без да

наранява, преплетена с доброжелателност, постига целта си. Ако има сатира, то тя е психологическа, няма сарказъм...“

И ето, с настоящата „Нов наръчник на агитатора“ поетът отново застава на прицел.

Михаил Тошков е всестранно надарен автор — поет, публицист, документалист (повестта му „Смъртта не е...“ получи наградата за документалистика на Съюза

на писателите), сатирик, художник. В каквато област да се изиявил, непременно е оставял ярка следа след себе си. „Нов наръчник“ отново разкрива неотстъпното му пристрастие към сатирата, която сякаш е в кръвта му, проявява се в най-различни форми и превъплъщения — от епиграмата и афоризма, до карикатурата и гротеската, т.е. всичко, което може да се вмести в кривото огледало и да отрази политическата некадърност и убийствената бездуховност на съвременната културна действителност. Ако в шаржовите си портрети поетът е вещ познавач на характерното в портретуването, на детайли, определящи „аза“ му, то в сатиричните миниатюри в „Нов наръчник...“ той широко и безкомпромисно осветява негативите на родната (и не само родната) отблъскваща панорама. Политико-социалният момент е водещ, повтарящ се в различни образи, метафори, притчи. Тошков надниква и в най-тъмните кътчета на реалния ни бит, начин на живот, на действие, на поведение, на мислене, и е „показал“ как отвсякъде наднича грозното лице на живота.

Интересен е начинът, по който е конструирано съдържанието на книгата, която носи подзаглавие „вчера, днес и утре...“: вляво — огледалото на социалистическата действителност в миналото, вдясно — демократичното му отражение днес. Забавна трагикомична „гледка“ — картината една и съща, само

колоритът различен. Пример: в миналото — „Една партия, една държава, едно знаме развявахме“; сега — „Много партии без държава, но знаменосците без работа не остават“. Или блестящата перифраза на демократичния еуфоричен лозунг „Времето е наше!“, изродил се днес в „Бремето е наше!“

Нюансите в „Нов наръчник на агитатора“ се движат в широк спектър — от закачливата реплика и фриволната усмивка, през остроумния хумор, до сарказма. Малцина автори са се осмелявали да засвидетелстват подобна открита гражданска позиция. Михаил Тошков отива и по-далеч — директно, без каквито и да е задръжки, сочи „кривиците“ на демократичното ни общество и порядките в него, пронизвайки го с най-острите иглички на присмеа. Знаех, че авторът е непримирим, че има вроден талант да открива пошлото, лицемерието, умствената недъгавост, че не се съобразява с никакви величия, от каквато порода и ранг да са, но сега откривам, че притежава неизчерпаем енергиен потенциал, който не му дава миг покой. Словесните му стрели са винаги подострени, готови да се забият в предначертаната цел. В това отношение отдавна се е освободил от ползването на завоалираната метафора и литературния камуфлаж, които прикриваха истинската същност на нещата. Всичко в сатиричната му книга, образните превъплъщения, които той нарича „пермутации“, лежи на конкретност, запазени са дори имената на персонажа. В този смисъл „Нов наръчник на агитатора“ е в пълен синхрон не само с поставената идейнохудожествена задача, но и с цялата творческа същност на автора.

Вярвам, че демократът, гражданинът, творецът, психологът Михаил Тошков ще накара читателите си, не само с удовлетворение да се смеят, но и да повярват, че битката с алчността, простотията, политическите манипулации, бездарието, чалгаджийството в цялата му обзримост (и необзримост) не е обречена, и да си припомнят, че „светът е оцелял“, не само „защото се е смял“, а защото е имало непримирими индивиди да жигосват тъмната му страна.

Неспокойни индивиди, като автора на „Нов наръчник на агитатора“.

Бележка на М. Тошков:
„Наистина отново на прицел. След като *„Нов наръчник на агитатора“* — сатирична книга, отпечатана вече — престоя четири месеца *„блокирана“* в печатницата, беше освободена, за да не стане скандал, появата ѝ потъна в мълчание. А премълчаването, както се знае, е вид отстрелване.“

Михаил ТОШКОВ

* * *

“Пишете в рими, а не в стих свободен — учеше ни вчера Иван Спасов, та да ви разбира и народа!”

Само в рими пишем днес, но не ни четат нито управниците, ни народа. И те, и пишешите се оказаха от различни расови породи.

* * *

Първанов: С хрисима жена, и с домашен любимец вълчица.

Плевнелиев: С вълчица жена, и с домашен любимец
Дянков — постната пица.

* * *

Безвластник бях и затова привилегиите, давани на други, ме подминаха.

Днес изпразнената си тава пълня със сълзливи вопли, “напразно спомнил майка и родина”.

* * *

“На лъжата краката са къси” — на всяка лъжлива идея времето бързо минава.

“На лъжата ръцете са дълги” — на всяка нова идея кражбите се опрощават.

* * *

Днес бате Бойко подари на Путин куче овчарка — порода подбрана — отбира и от пожарникарска и от полицейска служба.

Путин също мислел утре да го дари със бяла мечка, но трудно щели да я пренесат — била много охранена — ще я обучават как да прави нова българо-руска дружба.

* * *

Турско игро, Византийско игро... , но отстоявахме с голи тояги срещу тяхното оръжейно тропане.

В “рай европейски” днес от сиромашките си джобове вадим и помагаме да не се срина Акропола.

Из книгата *“Нов наръчник на агитатора”*

КРИТИЧЕСКИ ПРЕГЛЕД НА КНИГИТЕ, ВКЛЮЧЕНИ В КОНКУРСА АПРИЛОВСКИ

Настоящият критически преглед обхваща 12 представени книги за участие в конкурса „Априловски награди“ – 2014 г. Анализът на художествените достойнства на отделните заглавия се изгражда върху два принципа:

1. Подреждане на изданията според жанровата им специфика в съответните раздели в условията на конкурса: А) Априловска награда за цялостно творчество Б) Априловска награда за най-добра книга на годината в три раздела (1. Детска литература; 2. Художествена литература (поезия или проза); 3. Историческа /краеведска/ литература.

2. Извеждане в първа позиция на книгата, заслужаваща най-висока критическа оценка сред включените в конкурса в съответния раздел.

Априловска награда за най-добра книга на годината:

1. Детска литература.

Представени са две стихосбирки от Иван Серафимов „Мила мамо“ и „Босоного лято“ от Цоньо Симеонов.

Лириката на Иван Серафимов е посветена на майката и майчината обич, но още в първите творби „Тъжно стихотворение за звездичата“, импресията „На гроба на майка ми“, „Тръгва душата и си отива“ изпква една характерна черта на съвременната добра детска литература - в своите послания тя е насочена не само към света малките, но и към света на възрастните. В днешната детска литература малкият възприемател все по-пълноценно разбира „проклетите“ въпроси на битието, които съвременният поет не се страхува да сподели с детето - например темата за смъртта на майката.

Образът на майката е видян през погледа на възрастния, който може да оцени загубата на най-свидното същество в човешкото съществуване, но се опитва да запази светия лик като откровение към децата, че трябва да обичат, милват, обгрижват своите майки, защото един ден те ще бъдат само звездици на небосклона. Това не са стихотворения само за деца. Образите кореспондират с опита на възрастния наблюдател над чудото на живота, в което майчината обич и ласка са вселенски принцип - майчината свята обич, в която има жертва, всеотдайност, закрила, спасение, живот.

Стиховете на Иван Серафимов учат на добро и красота, без да нравоучителстват, само подсказват гледна точка на възхищение пред красивите жестове на докосване до сърцевината на нещата, до невидимите нишки на битието, върху които се изгражда мелодията на съществуването.

Това е минимализъм, зад който стои мъдрост – „Ако целунеш цветца на ябълково дръвче, земята за малко да диша ще спре“ („Ако целунеш цветца“). Двустипиите за малкия жест на обич и почит към красотата и величието на заобикалящата ни свят, което носи дълбочина. Само красивият жест може да спре въртенето на земята, крехкостта на хармонията се крепи на него, надеждата е, че красотата ще спаси света („Цветето умира“, „Защо умираят цветята“, „Нежност“). Кратки стихотворения, написани във формата на питанки или построени върху образния паралелизъм („Сипа се, сипа се сняг в необятата“) и парадокс („Защо умираят цветята“).

За съжаление втората представена стихосбирка „Босоного лято“ от Цоньо Симеонов илюстрира несполуките, ако се подцени писането за деца, което съвсем не е лесна работа. Стиховете са сплетени върху странни случайни хрумвания, които нямат никаква познавателна стойност за детето, върху неуместни сравнения и метафори. Написани са по първия импулс на досещането, често пъти заради съставяне на някаква рима, липсва вторична обработка за свързаност и уместност на внушенията.

Ето няколко примера. „Босоного лято/ ела тук при мен!/ Взел съм пак игрите/ с пламъка зелен“ – „пламъкът зелен“ си е чиста катахреза. „Завит е Зайо, зная,/ със одеяло от страх,/ целият покрит е/ – от мама разбрах!“ („От мама разбрах“). Трудно може да се разкодира какво внушава несполучливата метафора „одеяло от страх“, вероятно е търсена само римата „страх-разбрах“. В „Има чичо Спас“ героят си прави „здрави цървули от седем акули“. Добрият детски писател не просто римува, а научава на нещо детето чрез

света на животните. „На етажи детски смях/ идва без да спира./ Дворът с детските игри/ за кой ли път възвира.“ Асоциацията, че смехът „приижда на етажи“ е трудна за възприемане. „Етажи“ може да бъде заменено с „талази“, тоест смехът приижда на „вълни“, което е по-правдиво и естествено за асоциациите на възприемателя.

2. Художествена литература (поезия или проза);

ПОЕЗИЯ

Тук следва да бъдат включени поетическите книги „Небесни булеварди“ (изд. „Екс-прес“, Габрово, 2014) от Дочка Станчева и „В мене зреят и тревожни слова“ (изд. къща „Луна“, 2014) от Георги Пенчев. За съжаление и двете не биха могли да претендират за отличаване в своя раздел заради несполуките, които са очевидно преобладаващи във втората стихосбирка, но не подминават, в по-малка степен, и добре оформената книга на Дочка Станчева.

Дочка Станчева разбира поезията като майсторлък да се редят красиви думи и да се намери необичаен образ, за да се въздейства върху възприемателя. В първата си цел не успява да се освободи от основните трафаретни значения в женската поезия - огън, пъкъл, грях, любов, сълза, целувка, жарава, дом, самота, тъга, женска слабост и сила и т.н.

Читателят остава с впечатление за имитация на драматизъм и оригиналност и в много претенциозни метафори и сравнения, без те да изразяват вътрешно състояние. Алогични са метафорите и внушенията в „Постепенно си тръгвам от теб“. Банално начало, опити за синестезийни образи, но се получават катахрези: „Изморени до смърт ветрове/ ме прегръщат поляка-поляка, / като огън заспащо море./ като звъннала в мрака усмивка“. „Като птица в ръката ми свита/ е душата ми – с много очи./ но с прокъсана, траурна дреха.../ През деня безнадеждно горчи, през нощта се намята с утеха“ („Този дом заприлича на гръм“). Трудно е да се установи каква е семантичната връзка между определенията за душата „птица“- „с много очи“ – „с прокъсана траурна дреха“ – „през деня безнадеждно горчи“. Особено шокира последното вкусово определение. Или „смокинг от кристал“, „очи небесносини от печал“ в „Такава нощ“ и др. Книгата на Георги Пенчев „В мене зреят и тревожни слова“, издадена с помощта на неговия син и смяшленици след смъртта на автора, е пример за неумело стихоплетство. Г. Пенчев се вълнува от граждански теми, стиховете му често са насочени чрез нравствения завет и пример към сина и потомците, но се отличават с банални разсъждения, клишета и реминисценции към широко познати стихотворения и интонации от Ботев, Пенчо Славейков, Георги Джгаров, старата градска песен. В цялата стихосбирка откриваме една случайна метафора, която е, комай, единственото щастливо попадение – „косът броеше черешови мъниста“ в „Четирилистна детелина“.

ПРОЗА

Седем заглавия се състезават в категория „Проза“ – „Дневник от борда на яхтата „Перун“ (изд. „Екс-прес“, 2013) от Дойчо Бояджиев, „Брат ми поетът“ (изд. „Пропелер“, София, 2014) от Елена Богданова, „Есента на живота. Разкази“ (Унив. изд. „Васил Априлов“ – Габрово, 2014) на Мария Великова и четири книги на Дани Фогел (Дани Рачева) – „Блатото на лъжата“, „Разказите на Азтина“, „Декада, удавена в кръв“ и „Последно писмо, сценарий“, издадени през 2014 г.

В своя предговор към „Дневник от борда на яхтата „Перун“ Йордан Хаджиев определя изданието като „една твърде рядка книга“, „истински документ за състоялите се преमेждия, дневник и равностметка на една нужна победа“. На практика това са мемоари върху дневникова основа за преживяното от автора в неговите младежки пътешествия с яхтата „Перун“, но с определени свои качества дневникът функционира като пълноценна художествена проза.

Дневникът е нехудожествен жанр, но още в романа на Даниел Дефо „Робинзон Крузо“ през 18. в. той е използван като художествена форма. В литературната памет дневникът съдържа свой романов потенциал в определени жанрове. В случая нямаме предвид съпоставка на книгата с приключенския роман.

С епиграфите от произведения като „Дълго плаване“ на Лангстън Хюз, „Спускане по

Маелстрьома“ на Едгар Алан По, „Джипси Мот IV около света“ от Френсис Чичестър книгата на Дойчо Бояджиев подсказва диалог с други творби на тема страстта по мореплаване. Веднага проличава високата литературна култура на автора, която не му служи да разкроява своя разказ за приключения и изпитания, а обратно – да постигне една мяра и правдивост на внушението не само чрез лично преживяното, но и стила на разказване. Сюжетът е знаков, защото претворява вечната литературна тема за човешкото търсачество, страст по мореплаване, изправяне пред изпитания в борбата с природните стихии, желанието за приключение отвъд живота на „сухоземните животни“.

На втори план е интересен и заради времето на своето осъществяване. Годината е 1969 - епохата на Желязната завеса - когато петима младежи мечтатели и ентусиасти, енергични, упорити и смели авантюристи със собствени средства доустройват яхта и тръгват да пътешестват от Видин до Силистра по Дунава и след това до Одеса и Евпатория в Черно море. За първи път в социалистическия лагер излизат в извънтериториалните води на своята страна.

Стилът на разказвача е стегнат, изразителен, жив и динамичен в повествованието, със запомнящи се описания на морето, с проявено чувство за хумор. Вещите ветроходски познания на мореплавателя не дотезават с терминологията си. В това са художествените качества на повествованието.

Би било интересно да се съотнесе книгата на Бояджиев към традицията на българската морска литература, но и без специален анализ е ясно, че тя заема свое място в съвременните постижения (четирите книги на Дончо Папазов и Юлия Гурковска (Джу) за технике пътешествия през Атлантика и Пасифика).

Съвсем естествено сред представените заглавия в конкурса се откроява и „Брат ми поетът“ от Елена Богданова. Изданието е венец на творческите усилия на авторката, изявявала се досега като лирик („Тъга по Бичкинята“ (2011) и със стихове за деца („Кой какво разбира“ (1980), „Песни и музикални игри за най-малките“ (2001), „Жабка с шапка“ (2006).

В ръцете на читателя е една монументална, но в същото време свидна книга, която е нещо повече от спомени и биография за поета Радко Радков, фигура в националния литературен процес. Целта на голямото мемоарно повествование е да разкрие житейския и творческия път на известния наш поет. И точно тук е уникалната гледна точка на авторката – тя изгражда биография „отвътре“, от свидетелската позиция на най- близкия човек, който може да проследи лъкатушенията в житейската и творческата съдба на поета, но да се докосне и до душевните зигзаги на една чувствителна, даровита, емблематична личност като Радко Радков, не само за културния живот на Велико Търново и Габрово, но и за своето време.

По обем и структура разказът прилича на монография в подобаващите солидни 600 страници, по тона на повествоване на топъл, интимен спомен. Вътрешният трепет на сестринска обич и привързаност към образа на починалия брат не превръщат словото в апология, нито в късна полемика с личностите, с които съдбата е разделила твореца.

Елена Богданова се стреми да разкрие сложната житейска плетеница от съдби, срещи и събития в биографията на Радко Радков с вникване в индивидуалните душевни терзания на „героите“, с баланса на мъдростта към преживяното, с търпеливата посветеност на писането, с ясното съзнание за дълг и тихата просветленост на изпълнената мисия. Авторката Мария Великова определя своите творби в „Есента на живота“ като разкази, но те трудно може да бъдат сметнати за такива. Липсват фикция и сериозни фабули като основа за качествени сюжети. Повечето работи остават близо до преживяното, видяното, чуто („Зимна вечер“, спомена, раздумката („Зимна вечер“), автобиографични моменти, илюстрирани със собствени снимки („В чуждия град“). Случките не притежават потенциал за по-сериозно послание или обобщение („За водича, за студена“).

В тематичен план късовете са посветени на отношенията между деца и родители, неблагоприятността и неуважението на младите към старите („На добър час“, „Трудни деца“, „Есента на майките“), отсъствието

на възпитание у младите („Свалки“), консуматорското мислене на новото поколение („На раздумка“). Гледната точка е насочена към представата за романтиката и морала на старото време. Една част от включените материали в конкурса са важни екзистенциални жестове на споделяне само за своите автори чрез отпечатването на техните творения, но в тях няма литература.

Дани Фогел ни засипва с четири книжки, издадени в една година, опитвайки почвата в жанра на повестта („Блатото на лъжата“), фантастичния разказ („Разказите на Азтина“) и психотрилъра - „Декада, удавена в кръв“ и „Последно писмо“ (драматизация на неин разказ). Още тук прави впечатление, че авторката се ориентира към популярните жанрове, които някои наричат „булевардна“, „жълта“ литература.

Първото издание включва две повести „Блатото на лъжата“ и „Мария-Магдалена“. И двата сюжета са тривиални и мелодраматични. Главни герои в първото повествование са Милана, Владимир и Ангел, оплетени в любовен триъгълник, в който напрежението се поражда от престъпната любов между Милана и Ангел и злодейския характер на любовника. „Мария-Магдалена“ е сърцераздерателна история за две изоставени деца, които по волята на провидението се намират, за да изяснят своя произход и да се подкрепят в трудните моменти от съдбата си.

Дани Фогел обича неочакваните обрати в сюжета по логиката на поучителните религиозни четива, в които край идва, за да потвърди Божията воля възтържествуването на справедливостта и силата на морала. Грешните човешки ходове са разобличени, след много заблуди се възправят истината и доброто. Пътят към Бог е намерен, въпреки страданията.

Неочакваните обрати кореспондират със сензационните моменти в поучителните четива, които трябва илюстрират идеята за непознаваемостта на света без съпътното следване на Божиите закони, неспособността на човека да се ориентира и да избира правилно в живота си. Една наивна и досадна концепция за съвременната гледна точка и проза.

Книжката „Разказите на Азтина“ е повествование, композирано по схемата разказа в разказа. Сюжетът представя среща между две жени Цветелина и леля Тина (Азтина), които разговарят в болницата и постепенно младата опознава възрастната си приятелка чрез нейните разкази и дневник след смъртта ѝ.

Вмъкнат е фантастичен разказ „Огледален свят“, в който е направен опит да се навлезе в друг популярен жанр, но се е получило скучно и умозрително четиво. След автомобилна авария Ива среща старец на видима възраст около 60 години, но той всъщност е на 96 години. В разговора с него тя разбира, че старецът среща своя двойник, наречен АЗ-2, който живее в паралелна планета наречена ЗЕМЯ-1, а „истинската“ земя е огледална проекция на ЗЕМЯ-1. Реминисценции към разказа „В един есенен ден по шосето“ на Павел Вежинов.

„Декада удавена в кръв“ и малката брошурка сценарий по разказа „Последно писмо“ са упражнения по създаване на български психотрилъри в стил „Туин Пийк“. Жестоки садистични убийства, намеса на необясними сили, зад които се крие самият Сатана, ребуси и загадки в разкриването на убийствата, екип от тополиции и местен журналист, включен в разследването, помощ от екстрасенси, опитващи се да предотвратят престъпленията, кървави знаци и безсилие пред могъществото на злото. Накрая само вярата спасява героите, но не съвсем, до следващата намеса на злите сили, които никога не биват победени докрай. В рамките на самия жанр също може да бъдат направени забележки за опитите на авторката да изпълни конвенциите на това популярно четиво. Едно от нещата, които не се вписват в клишетата на жанра, са обяснителните коментари на повествователя, които са излишни, защото разказът цели да запази тайнствеността, напрегнатостта и ужаса за възприемателя. На места разказвачът обяснява настъпили апокалипсис в настоящето на българина с неговата морална поквара. Така ирационалното бива вмесено в обяснителния режим на общоприетите клишета.

Опитите за писане на психотрилър стават смешни, когато апокалипсисът се характеризира с перифрази от типа на „Смърт,

НАГРАДИ - 2014 Г.

а след нея – червей! Това е толкоз просто и логично, но в бурята ще бъдем пак с теб народе мой...“ Посоченият цитат обяснява вярата на борещите се със злото (или възклицанието „О, времена, о нрави!“).

Комични са хрумванията за „полицейска и свещеническа мобилизация“, за да се предпазят хората от квартал „Белите брези“ срещу надигащото се зло. Сформират се „троици“ по двама полицаи и свещеник, които предпазват жителите във всеки дом от пострадалия квартал.

Въпросните комични моменти ни карат да мислим, че е настъпило времето за българска пародия на психотрилер, но за съжаление разглежданото четиво не спада към тази категория, иначе можеше да бъде отбелязано като находка в усилията на Дани Фогел.

3. Историческа /краеведска/ литература.

Книгата „Дан Колов на арената“ от Димо Тодоров (изд. Пропелер, София, 2013) е единствен, но добър кандидат в този раздел. Авторът е известен краевед с публикации в местния и централния печат за миналото на Габровско, Севлиевско, Тревненско от Възраждането до наши дни. През 2008 г. публикува първата си книга за Дан Колов – „Дан Колов. Човекът и борецът“, подготвя преди това музейната сбирка за прочутия българин в родното му село Сенник.

Изданието е биография на Дан Колов с акцент върху изключителните спортни успехи на бореца и човешкия му образ. Сам авторът очертава четири аспекта в портрета на бореца и успява да ги заштрихова: 1. Неговите изключителни успехи в борбата; 2. Необичайната за славата и положението му скромност и будна гражданска съвест; 3. Необичайното му заболяване и смърт; 4. Произтичащата от това голяма популярност и отношение към хората от народа и готовността му да се жертва за тях.

Повествованието се опира на документите, стреми се точно да следва известните данни. Изданието е снабдено с много снимков и документален материал, събран и подреден добросъвестно - публикации в световния и българския печат от 30-те години, мисли и оценки от и за Дан Колов, спомени и преценки за бореца.

Такива книги могат да бъдат четени и от млади, и от стари. Младите ще научат, че десетилетия преди днешните излъчвания на кечистки борби по телевизията, българите са били сред първите в света шампиони в тази област. По-възрастните читатели си припомнят друга епоха от недалечното минало, в която патриархалната атмосфера в българското общество се разрушава под напора на модерния начин на живот – желанието да излезеш от малкия свят на селото или градчето и да докажеш силите си в свободния свят чрез състезанието и конкуренцията с усилията на западниците.

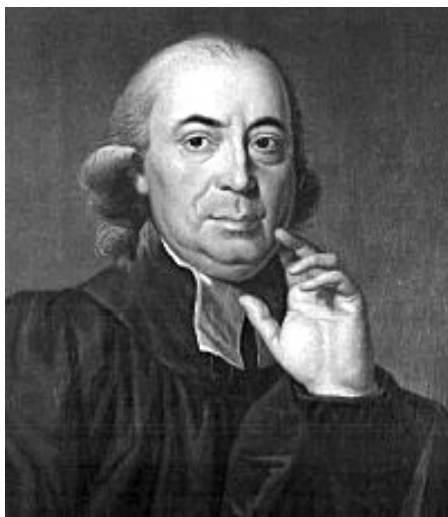
Животът на Дан Колов е колкото гурбет, толкова и желание на българина от 20-30-те години на миналия век да пътува и опознава света, да спечели материално благополучие, но и да намери мястото си в областта на спорта, науките, изкуството. Такива книги носят ретро настроение в хубавия смисъл, защото ни връщат към една колоритна обществена атмосфера в живота на нашите предци.

Положителният ефект от тях е, че се домогват да „почистят“ първичното значение на думата „борец“ без политическите или криминалните конотации чрез житейския пример и спортния подвиг на един достоен българин. В това е по-широкото, нерегионално значение на подобни издания.

Трудно е да се каже дали 12 заглавия са малко или много за една година в културния живот на областен център като Габрово. В тазгодишната „реколта“ се открояват няколко добри книги, които имат място в текущия литературен процес в своите жанрове. Те са създадени от утвърдени автори, но липсват имената на млади творци. Похвално е, че вече 10 години Община Габрово със съдействието на читалищните, музейните и библиотечните дейатели, на местния писателски клуб поддържат конкурса „Априловски награди“ в навечерието на Деня на будителите. Да пожелаем появата на млади попълнения сред местните творци и нови добри книги в следващата литературна година.

доц. д-р Владимир ДОНЕВ

270 ГОДИНИ ОТ РОЖДЕНИЕТО НА ЙОХАН ХЕРДЕР ДУХОВЕН СИН НА ЕВРОПА РОМАНТИЧНИЯТ ФИЛОСОФ НА ЦИВИЛИЗАЦИЯТА

За Йохан Хердер и универсалното време

Германецът **Йохан-Готфрид Хердер** /1744-1803/ е безспорен член на великата плеяда философи, естети-мислители, историци на нравите, писатели и литературоведа на немското класическо, а и на европейското Просвещение. В обобщен идейно-практически план категорично би могло да се каже, че енциклопедистът Хердер оказва симптоматично властно влияние и върху всеобщото формиране на модерния европейски Дух!

Роден в Морунген /Източна Прусия/, син на работник-тъкач, с големи лични усилия и лишения той успява да добие своето образование. И през почти целия си живот той е материално беден, безкрайно беден съвременник на литературния и художествен законодател Готхолд-Ефраим Лесинг /1729-1781/, например. Като дух обаче, Йохан Хердер е непостижимо богат - той е един от най-светлите умове на Германия, но и на пробудилата се през 18 век Европа! Умира във Ваймар, малко преди да изпълни шестдесетата си година...

В периода 1762-1764 г. Хердер учи в Кьонигсберг /дн.Калининград/, където в готическите аули на тамошния университет слуша лекции на Имануел Кант /1724-1804/ - родоначалникът на немския класически идеализъм; а по-сетне в Страсбург се запознава и сближава духовно с поета и философа-обективист Йохан-Волфганг фон Гьоте /1749-1832/. Въпреки духовното си обкръжение и могъщите чужди мисловни инвенции, просмукал неговото съзряване, в своите философски възгледи и хуманитарни реализации Хердер все пак е твърде индивидуален - той отхвърля Кантовата критика на чистия разум, като ѝ противопоставя „физиологията“ на познавателните способности и учението за „първичността“ на езика по отношение на разума. Основополагащите понятия за пространство и време Хердер извежда от опита, защитавайки по този начин логиката за единството на материята и формите на познанието.

Опрян върху победилата вече теза за обективизма и „прогреса в природата“, Хердер развива глобалното си учение и за „прогреса в историята“, за необратимото движение на обществото към духовно усъвършенстване и хуманизъм - универсални възгледи, които той излага в прочутия си труд „Идеи към философията на историята на човечеството“ /1784 - 1791/. Същевременно той обосновава /и предлага/ редица свои откривателски догадки за ролята на производството /“занятията“/ и науката в градивното развитие на световното общество, с

което фактически изпреварва бъдещите обективно-идеалистически постановки на Фридрих-Вилхелм Йозеф Шелинг /1775 - 1854/ и Георг-Вилхелм Фридрих Хегел /1770 - 1831/ за “несъвпадението” между субективните цели на едноличните човешки действия и техния обективен исторически резултат.

Разбира се, в частност, философско-естетическият интелект на Хердер упражнил непреходно, буквално спасително влияние и върху обективния развой на цялостната немска литература - подпомогнал рационалното идейно преоценяване и реконструиране на общонародното немско литературно-философско, историческо мислене. В класическите си демаркационни трудове “Фрагменти върху немската литература” и “Критически лесове”, както и в удивителния си фолклорен сборник “Народни песни”, Йохан Хердер изтъква като един от най-оригиналните и прозорливи художествени критици и тълкуватели на своето време - откроява се като уникален философ-откривател, търсещ “произхода на говора”, остава завинаги в духовните анали на Европа като фундаментален, правдив, но и романтичен историк на цивилизацията.

Навсякъде в своите хуманитарни съждения и трактати, Хердер подчертавал неизменно и убедено своеобразието на духовната култура у различните народи и по-специално у южнославянските народи, чията фолклорно-епична поезия ценял твърде високо. Като извисен хуманист, Хердер вярвал в огромния духовен, творчески, демографски, а и исторически потенциал въобще на народите от Централна и Източна Европа - и конкретно на славянските народи, определящи от векове културно-етническият облик на този цивилизационен ареал. И своите позиции той непоклатимо отстоявал в епоха, кагато Европа /най-вече в лицето на германските монархически княжества/ духовно и исторически е подценявала и незаслужено брутално е дискриминирала славяните. А в същия този период, духовен, пък и политически лидер в Европа е Франция! Дори и сред германските държавно обособени общества от осемнадесетото столетие, Франция се сочела като фаворит и модел за подражание във всички проявления на живота, както съвременна Европа /особено Източна Европа/ сега подражава на САЩ...

Та в бележитата си “История на философията...” Хердер регистрира изключителни познания и вещи аксиоматични квалификации в областта на славистиката /славистичната литература и лингвистика, и историческото славяноведение/ - в труда си той дори има специален раздел /глава/ за България и за българското богомилство. Обаче, третирайки българското богомилство като особено значимо и влиятелно религиозно-сектантско и духовно-ревизионистично явление в контекста на християнска Европа, Хердер е категорично умерен, уравновесен. Той излага балансирано и положителните /духовно-обновителните/, но и отрицателните /мистично-феноменологичните/ страни и същностните сринове, които богомилството, излизайки на Запад през 13 век от България, предизвиква в Духа на средновековна, а и ренесансова религиозно-казионна Европа.

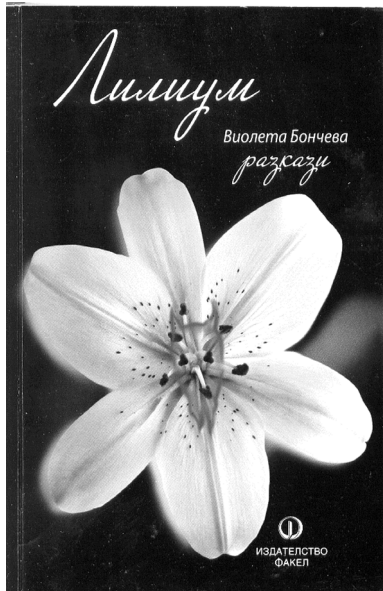
Йохан Хердер днесе патронна извънредно престижната “Хердерова награда”, която се присъжда за забележителни,

за изключителни приноси в областта на науката, изкуството, литературати духовните открития на дейци от Централна, Източна и Югоизточна Европа. Хердеровата награда се гласува от академичните среди, обединени в специален Хердеров комитет във Виена - наградата е немско-австрийска по статут и реалност. Тя е не само вид спомен за личността на Хердер, но и своеобразна отплата към мисията на духовния син на Европа, чиято могъща и обаятелно-обновителна фигура символично живее и се преражда в съвремието. Доказателство за това от българска страна са нейните достойни кавалери - Хердеровите лауреати от 80-те години на 20 век, които имах честта лично да познавам - видният юрист, философ и недостижим преводач на Кант проф. Цеко Торбов и незабравимият историк и народовед проф. Николай Генчев. Действително, близо три столетия след времето си, Хердер е съумял да универсализира алегорично, но и да открие реално пред нас съблжимното явление “Духовен син на Европа”!

Иван МАТЕВ

Бел.ред.: Носители на Хердеровата награда са повече от 30 българи, между които:

1965 – Христо Вакарелски, етнограф
1966 – Димитър СТАТКОВ, преводач
1968 – Панчо Владигеров, пианист, диригент
1970 – Цеко Торбов, философ, преводач, юрист
1971 – Михаил Соколовски, архитект
1972 – Атанас Далчев, поет и преводач
1973 – Веселин Бешевлиев, филолог, епиграф
1974 – Иван Дуйчев, историк-медиевист
1975 – Христо Данов, историк-траколог
1976 – Марин Големинов, композитор, диригент, академик
1977 – Анастас Петров, балетист, балетмайстор
1978 – Стоян Джуджев, музиковед, фолклорист
1979 – Атанас Натев, философ, изкуствовед
1980 – Вера Мутафчиева, историк, писател
1981 – Стефка Георгиева, фолклорист
1982 – Александър НИЧЕВ, преводач
1983 – Стефана Стойкова, фолклорист
1984 – Красимир Манчев, езиковед
1986 – Георги Баев, художник
1987 – Велизар Велков, археолог, епиграф
1988 – Донка Петканова, старобългарист
1989 – Николай Генчев, историк
1990 – Виргиния Паскалева, историк
1991 – Стоимен Стоилов, художник
1992 – Блага ДИМИТРОВА, поетеса
1993 – Василка Герасимова, археолог, епиграф
1995 – Милчо Лалков, историк
1996 – Константин ИЛИЕВ, драматург, писател
1998 – Елена Тончева, музиковед (медиевист, византолог)
2000 – Никола ГЕОРГИЕВ, литературен критик, културолог
2002 – Радост Иванова, фолклорист
2003 – Васил Гюзелев, историк
2004 – Казимир Попконстантинов, археолог, епиграф

д-р Радка ПЕНЧЕВА

Сборникът с разкази „Лилиум“ е нова книга на г-жа **Виолета Бончева**. Авторката е добре позната на читателската публика най-вече със стихосбирките си и преводите от испански език. Носител е на различни литературни награди, в т.ч. и на наградата „Николай Лилиев“. Известна е и с участието си в движението на поетите „Световни поети“, което е световна поетическа мрежа в Интернет пространството.

Сборникът с разкази „Лилиум“ излиза през 2013 г. в ИК „Факел“. Бях приятно изненадана от четенето на разказите, в които действието тече ту в България, ту в Италия, ту в Мексико. Прави впечатление, че авторката владее наративната техника и няма затруднение да води действието в творбите си в различни топоси по света. Още в първия разказ „Безсъници в Калабрия“ читателят потъва в живота на дон Кармело, за когото главната героиня се грижи. Той е интересна личност, вярващ едновременно в комунизма и в Мусолини. Преживял е Втората световна война и перипетиите от нея отекват дълбоко в душата му, но е останал да живее в родната си Калабрия. Главната героиня чува странни шумове в дома на Дон Кармело, сякаш героите живеят едновременно в два паралелни свята. Днес по тези проблеми може спокойно да се пише – за завръщането на душите на мъртвите в домовете им, за предчувствия, за странни и пророчески сънища и т.н. В.Бончева не е откривател на тази тематика, но е една от авторките, които я ползват находчиво в прозата си. В разказа „Лилиум“, дал заглавието на книгата, цветето има специална функция – то сякаш трябва да съобщи на ползвателите на къщата важни за тях неща. Главната героиня кани в тази къща своята приятелка Дафина, която има дарбата да разговаря с цветята и да долавя неувимото около нас. Можем да кажем, че хората, които умеят да контактуват с отвъдното, са чести герои на В.Бончева. С тяхното присъствие в прозата си тя вероятно иска да ни каже, че не бива да се боим от смъртта, че съществуват и други, паралелни светове на нашия, които душите на близките ни обитават и понякога идват в нашите сънища, за да ни предпазят или предупредят за предстоящи събития.

В тази, първа, част на книгата присъстват и два остро социални разказа, макар социалното да се долавя и другаде

– „Като сламка“ и „Една истинска история“. В „Като сламка“ е разказана тъжната история на Румяна, тръгнала да работи каквото намери в Гърция, за да издържа семейството си в България. Изобщо, темата за трудовата емиграция присъства активно в книгата. Румяна ни прави съпричастни към перипетиите ѝ да стигне до Гърция нелегално, да търси най-черна работа, защото от нейните пари зависи семейството ѝ в Пазарджик. Една тъжна история на младата жена, принудена да преживее какво ли не в името на семейството си. Темата за емиграцията е основна и в разказа „Една истинска история“. В него главната героиня е майка на емигрантка. Дъщеря ѝ ражда две деца в Гърция от сириец. Събудените чувства на баба у главната героиня я карат да направи невъзможното, за да види внуците си. Като православна християнка тя се вълнува каква религия ще изповядват внуците ѝ, които имат баща мюсюлманин. Оказва се, че зетят е толерантен човек, който мисли, че те сами ще изберат религията си, като пораснат. Когато той заминава за Сирия, бабата се моли за него да оживее, за да се върне и да се грижи за децата си. При тези икономически условия, когато семействата са разделени по цял свят, значение има човешината между хората, връзката родители–деца, която е болезнено разкъсана, а това не бива да е така – това е хуманното послание на авторката. Неслучайно този разказ е включен в световна антология за испаноезични писатели „Abuelos nietos“ през 2012 г.

Специален раздел в книгата носи названието „Дневници“. В продължение на една седмица – ден по ден – авторката разказва ежедневието си. Запознаваме се с битието на една интелектуалка, срещите ѝ с различни хора, действията ѝ. За нея денят започва по един и същ начин – с кафето, изпито на терасата, с различните хора, които минават пред очите ѝ и заминават. Героинята е чувствителна жена, има сетива за болката на другите – за циганчето, което стои голо с кучето, докато майка му е с чужди мъже, за да изкара пари, за бившия сервитьор Веско, болен от витилиго и загубил работата си... Тези маловажни на пръв поглед събития изграждат човешкия живот и в отношението на главната героиня към тях се очертава характера ѝ. Тя е готова винаги да помогне на всекиго, отзивчива е към тежбите на хората. Заради тези си качества е благословена с щастлив брак и любящ съпруг. В почивните си дни двамата пътуват до любимото море – топос, натоварен с най-хубави спомени за главната героиня – от стария Несебър, от Слънчев бряг. Разбира се, тя не може да премълчи презастрояването днес на Слънчев бряг и да се възмути от това.

Следват няколко разказа, различни по натюрел, показващи майсторството на В.Бончева да се вживее в редица парливи въпроси на съвременieto ни. В „Дело №...“ е разкрита кражбата от двама роми на една

кобила и делото, което се води по този повод. „Съботен диалог“ е монолог на селянина дядо Вълко, разсъждаващ пред авторката за живота на сина си, живеещ в града по начин, който старецът не може да разбере. Старецът се разкрива пред нас чрез езика си, характерно предаден от В.Бончева. В „Гергин Селяндурина“ група селяни стоят в селската кръчма и разсъждават за живота си, за това какво са преживели и какво им предстои. В.Бончева е автор, който добре познава живота на обикновените хора, има сетива за редица парливи въпроси на днешното ни общество – кражбите, обезлюдяването на селата, застаряването на населението ни и мн.др. Авторката има сетива и за животните, за изконната им връзка с хората. В разказа „Гълъбът“ тя си мисли за доня Селия, болна от Алцхаймер. Разговаря по телефона с нейните близки и се оказва, че доня Елба, дъщерята на Селия, е починала наскоро. Тогава си спомня, че при нея е долетял гълъб. Главната героиня е убедена, че този гълъб е била доня Елба, защото душите на починалите ни близки идват при нас чрез гълъбите. В „Между пролетта и лятото“ героинята вижда малко изоставено коте, в което се влюбва. Кръщава го Звезди. Котето е самотно и тя го води при лекар. Плаща операцията, но животното умира.

Специален раздел, носещ екзотиката на далечни светове, главно Мексико, носи разделът „Кратка проза от Мексико“. Това са сравнително кратки екзотични истории, които ни запознават с един чужд и специфичен начин на живот.

В българската литература В.Бончева не е откривател на латиноамериканската тема, знаем какъв предходник има тази тема в лицето на писателя Матвей Вълев и др. писатели, но и тя дава своя дял към нея. Нейните разкази са поетичен и изящен поглед към чуждата действителност. В „Ураганът Еми“ се сблъскваме с природната стихия и последиците от нея. Съпричастни сме с вродената любезност и желание непременно да стори нещо полезно за главната героиня дон Артуро от едноименния разказ, към танцуващите салса в дискотеката и т.н. Особено покъртителна е историята от разказа „Нощ на въздишките“. В него дон Габриел е влюбен в Майте, която жени дъщеря си. Главната героиня присъства на сватбата и разказва историята на този застарял Дон Жуан, който освен майката люби и дъщерята, която чака дете от него. В „Хотел Маева“ главната героиня се поддава на желанието си да преживее флирт със служителя на хотела Лусеро. Вместо това, той я запознава с многолюдното си семейство – с жена си, децата и всички близки. Интересна е и разказаната история в разказа „Цената“. Героинята разсъждава върху въпроса възможно ли е чистото приятелство между мъж и жена, за да открие, че този, когото обича и е готова да преживее с него любовна нощ – се оказва гей. Цикълът завършва с разказа „3833“, посветен на сенйора Ракел Леонардо и

нейната приятелка, с която обичат един и същ мъж. След смъртта си, приятелката се завръща при сенйора Ракел под образа на котка.

В.Бончева умее да прониква в магическата атмосфера на Мексико, във вярванията на хората там, да почувства танците и екзотичната природа, които ги формират по определен начин. Тази част от книгата за мен е най-интересна. Авторката дава своя дял в латиноамериканската тема в българската литература.

Отделен раздел от книгата са сънищата на авторката – от Италия и България. Както посочих в началото, В.Бончева има усет за сънищата. Тя смята, че това, което сънуваме, е истина; то е една паралелна реалност, в която живеем по друг начин.

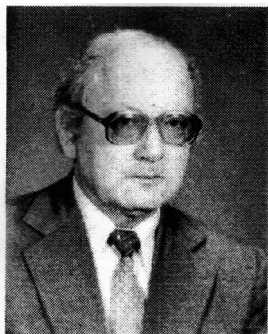
Книгата завършва с пиесата „Калабрийски новолуння“, в която авторката се връща към сюжета от първия си разказ, като според възможностите на жанра, сюжетът е усложнен с нови герои и сюжетни линии. За какво става въпрос? Главната героиня Вела се грижи за дон Кармело от Калабрия, за да спечели пари за операцията на своята близка Ема. Половината сума е събрана, необходимо е да работи още толкова, за да спести и другата част. Тя е в близки приятелски отношения с циганката Калифа, която се грижи за дон Росарио. Тя е болна от диабет, но не може да се лекува, защото е принудена да печели пари за близките си в България. Вела е близка и със сина и снахата на дон Кармело – Лиза и Флавио, които нямат деца и отчаяно мечтаят за дете. Вела често сънува един и същ сън: държи огърлица от позлатени перли, която се разкъсва и перлите шумно падат по пода. Действието в пиесата се развива в навечерието на Великден и героинята очаква сестра си и зет си от Германия на гости. При тяхното пристигане тя получава писмо от Ева, писано малко преди да почине, и огърлица от златни перли, с която да помогне на осиновеното ѝ дете. Вела предлага на Лиза и Флавио да осиновят детето на починалата Ева. Калифа умира и Вела дава огърлицата на дон Росарио, за да я погребее. Това е една покъртителна история, в която съжителстват хора от различни народности, обединени от хуманните послания на авторката.

Прозата на В.Бончева е изящна, екзотична с тематиката си. Авторката умело индивидуализира героите си чрез речта и действията им; езикът им е психологически адекватен. С въвеждането на чуждата действителност, разказите звучат като разкази на световен автор, гражданин на целия свят, без да губят и българския си привкус. В.Бончева е изграден белетрист, намерил своя собствена ниша в съвременната българска литература.

Виолета Бончева. Лилиум. Разкази. С., Издателство „Факел“, 2013 г. 196 с.

РАБОТЛИВ И УПОРИТ РОДОЛЮБЕЦ

Илия ГОГЕВ

Избрах това заглавие, защото повечето ни родолюбци са такива: само на маса родолюбци или по седенки и митинги...

Илия Гогев не е от тях. Той е роден в "селото на поетите и градинарите" Драганово, Великотърновско. Завършил е гимназия в София и Минно-геоложкия институт. Като минен инженер е работил в Чипровци и Горубсо, бил е преподавател и заместник-директор на Минен техникум в Бобовдол, продължително време е в систематананаучно-техническата дейност към ОС на НТС - Велико Търново Има публикации по проблемите на екологията и ергономията. По време на трудовия си стаж и след това като пенсионер дълги години събира материали за историята и за общественния и културния живот на селото.

Тази информация може да се прочете на кориците в издадените от него книги за Драганово, които са пет на брой до сега (две от тях са в съавторство с писателя Петър Иванчев и госпожа Елена Ризова-Бонева, те също са издирвали и съхранявали данни за селото). За всички драгановчани е видно, че моторът в подреждането, събирането на средства и издаването на книгите, е г-н Гогев, който не е жалил сили и средства в събирането на допълнителни сведения, документи, снимки и истории, за да ги впише в текстовете.

Винаги е бил воден от желанието да направи нещо запомнящо се за родното място. Това желание го съпровожда от ученическите му години, та до днес. Използвал е данни от много източници: записки от писателите Камен Зидаров, Борис Каменов и други именити лица от селото - журналисти, кметове, читалищни дейци; "обръщан" е архивите на окръжния град Велико Търново, Централния военен архив, историческите музеи в столицата, Велико Търново, Горна Оряховица, Ориенталския отдел на Народната библиотека "Св.св. Кирил и Методий", периодичния печат от Освобождението до наши дни, регионалните вестници, публикации на историци и археолози, историите на Драгановското училище и на Народно читалище "Съединение", написани от Никола П. Чолаков и Петър Иванчев. Не на последно място са книгите на Феликс Каниц, Константин Иречек, Цани Гинчев, Добри Ганчев, Христо Гиндев...

Допълнителни сведения, снимков материал, както и финансова подкрепа е получил от драгановчани в чужбина или от техните наследници, излезли на гурбет още преди Девети септември 1944-та. Не на последно място и от хората в селото, както и на тези, които са пръснати из България...

Ето и някои реални географски имена на селища, където тече родна кръв, подпомагали издаването на книгите: Бърно, Чешке Будейовице, Зноймо - Чехия, Клагетфурт, Инсбрук, Велс - Австрия, Уулверхямптън, Лондон - Англия, Лайпциг - Германия, Мелбърн

- Австралия, Денвър, Минеаполис, Роялоук, Венис, Ню Йорк - САЩ, Москва, Томск - Русия и други от чужбина; десетки градове от страната и стотици драгановчани, заплатили предварително книгата, която предстои да излезе. По този начин, едно след друго през годините, е осигурено отпечатването на всички томове в известното великотърновско издателство "Фабер".

Макар и пет, книгите не си приличат, не са като пет капки вода. Общото е, че в началото авторът винаги определя местоположението на селището, исторически данни за него, населението през годините, просветното дело - двете училища, читалището, двете църкви, дейци на науката и културата, спорт, благоустрояване - изобщо всичко, засягащо селото. Книгите се изчерпват бързо и Гогев е принуден от желаещите да подготви нов том, като се стреми да разнообрази тематиката (емиграцията, драгановските родове, названията на местностите, транспорта, промишлеността, селското стопанство, река Янтра, изяви личности от селото в световен, национален и местен мащаб и прочие теми). След всяка книга съставителят е намирал нови данни - подсказани от хора в страната и чужбина. Голяма част от данните са подкрепени със снимков материал. Кое то засилва истинността и документалността на нещата.

Когато четох имената и кратките бележки за творците на Драганово: Асен Разцветников, Камен Зидаров, Владимир Русалиев, Георги Бонев, Румен Стоянов, проф. Иван Бочев - художник, проф. Реса Колева - оперна певица, музикален педагог..., сред които и аз съм нареден (заслужено или не) се попитах: само със желание може ли да стане и се осъществи това родолюбиво дело? Ами този човек, хвърлил този огромен труд, време и средства за събиране, кореспонденция, издаване...

Наскоро читалище "Съединение" чества тържествено 80 годишнините на Петър Иванчев и на Илия Гогев. Похвално. Иванчев гостува от време-навреме на страниците на в. "Литературен глас". И е добре дошъл отново.

Нека с този кратък очерк обаче отдам и заслуженото на Илия Гогев, този работещ родолюбец. Който наскоро ще ни изненада и зарадва, надявам се, с нова книга.

"Литературен глас"

Откриване на паметника на градинаря в Драганово, Великотърновско.

Йордан АТАНАСОВ

ПОГЛЕД ОТ СЕПТИЧНАТА СТАЯ

На д-р Димитър Салабашев
и на д-р Димитър Полихронов

1. Един голям прозорец – слънцето да ни оглежда, натъжава и радва; цветя до прозореца - маргаритки, в бутилка отрязана кола. От брат, от любима или от... приятел? Посърнали вече, но с бели листенца - в бялата стая със име Септична. Ти и съквартиранта; две закачалки, системи за плазма и кръв, окачени на тях.

2. Системите тук не работят добре, подобно обществените въвн. Ти и съквартиранта – двама с болката. Това е състезание по оцеляване! Бой със смъртта? Ти или тя? Само Бог знае кой ще остане, чия душа ще оживее и преплава през Лета над Ада... И не е ли България една септична яма, където заразата властва, а изходи няма?

3. Приятелите се броят на пръсти. Но късно разбираш тази истина известна, затворен в болничния пръстен. Тук за броещи дни и нощи пренареждат се сами нещата. И става ясно на ума ти и тежко – на душата...

4. Иде нощта, а с нея и болката. Непонятно защо тъмнината избира? За да чуе търпиш ли и до колко, тя нахлува. Не те оставя на мира. Тя се изстрелва във тебе – ракета на степените. Непонятно защо тъмнината избира. Забравяш къде си, кой бог да извикаш. Да молиш ли за помощ или да млчиш? И кой ли ще чуе в тази нощ дълбока,, когато всеки дъх е притаил в черупката на своя страх... Забравяш къде си, кой бог да извикаш, на кого да се молиш...

5. Болката и ти. Тя пулсира в тялото ти слабо, тупти и се разгаря, с тебе разговаря и с Космоса те свързва. Не викай, с нея ти се съюзи. Тя в кръг ще те затваря. Както плода – семето, както вселената – слънцата...

6. Като пиленце слабо нещо пиука в нощта с тънко гласче. После замря. И изплака. Апарат или още едно взривено сърце? А когато чуеш мощната сирена в коридора с глас на гарван да реве, ти знаеш: някой тук душа бере, или душата му е... вече отделена. Но при теб дали ще бъде точно така?

7. Навярно е до възрастта: колкото по-остаряваме, по-близка ни изглежда смъртта. И по-малко страх ни навява. И почти сме готови за нея - пътници за неизбежната среща. И като видиш, че съседа ти тръгва и тя му подава своята ръка като майка, любима, сестра - някак естествено всичко изглежда. Но при теб дали ще бъде точно така?

8. Смъртта е магия, достъпна за всеки, когато душите ни литнат - по-леки от птичи души. И заминат. Тя изравнява страсти и чинове! И се преселваш от стаята бяла септична във друга Родина - или в държава, неописана от никой до сега.

БРАУНШВАЙГ

Брауншвайг – значи кафяво мълчание. Един град като нашата Стара Загора, еднакъв по площ и по броя на хората... Един град, поникнал в далечна Германия.

От малък приказки запомних и истории за херцози, готика, жени високи и естествено руси – с бузи морави, с душите – студени и очи - синеоки...

Мит от войната или спомен просветнал: писа ми Стария как собствено и лично видял е драмата, сраженията епични; пленените германци, надеждата им сетна.

И победителите, настанени в палатки, как дарявали с трепет на жените расови войнишка любов със консерви и мляко, голям шоколад и калпън краве масло...

Там живял и хвърлил семето си Градинаря – баща ми – гастарбайтер и след войната. Там съм роден аз и пронизал с вик варварски Брауншвайг - градът, кафявото му мълчание...

НЕЧАКАН ГОСТ

На Й.Пеев

На Игнажден, вместо да ти дойде знатен гост, то - змия отровна. В ден, когато спят всички отровни влечуги и грее високо Великият пост, тя - най-виталната, ще те издебне лично...

Ах, какво коварство, Господи Велик! И каква награда - в кръчмата, невяна да се плъзне тя. В сърдечен и случаен миг да клъвне твоя брат, да ти отвори рана...

И вместо да й смачкаш ти главата с крак, за пореден път, защото си културен - ще й се усмихнеш по човешки ведро пак: "Кафе със мляко?". Тъй откупен си.

До утре..

Кънчо ВЕЛИКОВ

хайку

Сам се приковах
на кръста -
с гвоздеите на думите.

Пак бие камбаната!
Няма почивен ден
за великото преселение.

Толкова разкаяния
след греха!
Защо?

От многото кръстене ли
ръката ме боли
о, Господи?!

Най-справедлива –
присъдата
на очите.

Страданието –
бисер
в мидата на сърцето.

Вятър.
Върхът се покланя
на корена.

С очи те пия!
Бъди ми извор
и жажда.

Човек
без обич –
празна чаша.

Гледам го куче,
а в очите му –
човешка мъка.

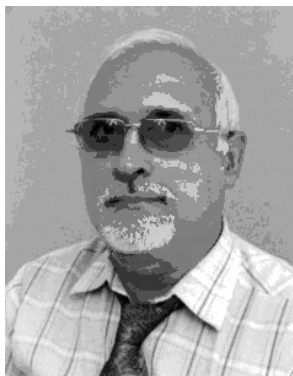
Сам съ себе си –
толкова много неща
има да си казвам.

Виелица.
Липов чай и мед –
причувам пчелно жужене.
Пред прага на зимата
цъфнали рози –
късна любов.

Цяла нощ
капчукът
разговаря с камъка.

Пътят на виното –
от затвора на бъчвата,
до свободата на песента.

По жиците
лястовици –
утринна соната.

Димитър ГЕНЧЕВ**БЯЛА ПРИКАЗКА. ЗИМНА ФАНТАЗИЯ.**

Луннобял е заспалият свят.
Бързи вихри по друмите пазят
на пъртините белия цвят.

В нежно було са щедро надиплени
оголели до днес дървеса.
Пеперудено снежни се сипят
разпилените в пух небеса.

Кралска милост обзела е зимата
тази късна замръзнала нощ.
Вае спящите къщи, градини
в колонади от снежен разкош.

Над тегоби, коптори, мизерии
и над цялата есенна жал
пада бяла искряща мистерия
сред вълшебния зимен бал.

И ръка за ръка се повеждат,
в светъл унес изгубени вън.
Засиява в очите надежда
от омайния приказан сън...

Д Ъ Ж Д

Вали ли, да сме с тебе у дома,
да шепне палав дъжд в листата,
А в здрачен ъгъл, от копнеж огрята,
да светиш като утринна луна...

И с блясъка в очите ти богат,
да те целувам – ласкава и бяла,
И в този час на нежност и премала
душите да се слоят в огън свят.

И нека да вали до вечерта.
Неспирно, кротко, неизбежно.
Дъждът да носи дъх на свежест
и да ни връща младостта.

ПРЕДЧУВСТВИЕ

Раздиплена от голи клони,
завеса от мъгла пълзи
и само под олекнали лози
настръхнали врабци се гонят.
Под жълтите измокрени листа
в градините пътеката се губи.
И мирисът на прегорели угари
изчезнал е след птичите ята.
В неясна колеблива светлина
е разпиляно слънцето. Смълчана е
в очакване на вихри бели
унесена в покоя долина.
Дълбоко в черноземна твърдина
са корените сокове налели,
с предчувствие за дъхави поляни.
И кълнове разпукват семена.

Първолета МАДЖАРСКА**ПАРЧЕТА ЗДРАЧ**

Нанизват бримки старите жени със плетки,
прозявайки с ръка душата си във здрача.
Просъскват нещо между два-три зъба редки.
И гарванови дрипи в гърлото им грачат.

Чифт траурни криле покоя смачкан хапят
върху ръждясалите порти дървоядни.
Възчерно е небето им – огнище сяло.
Душите, спомените – ялови и гладни.

С утроби изкорубени очакват смърти...
Разнищват спомени и като бухал бухат.
Навред простират мъката си, свода къртят.
С глава ъглите блъскат в самотата глуха.

Вода пренасят жива – за земята влага,
поливат малката градинка с лук и чушки.
Не се завръща никой, запустял е прагът.
Жени прозяват погледа на изток – в суша.

Душата им с гнездо от мълнии е пълна.
Излюпват се и учат да летят по хълма –
по змийски кърмен, диплен като прана вълна,
протяга кръстовете – сяло и бездънно.

Парчета здрач са старите жени със плетки,
прозявайки с ръка душата си във здрача.
Просъскват нещо между два-три зъба редки.
И гарванови дрипи в гърлото им грачат.

РАЖДА СЕ ДЕТЕ

Ражда се дете. Проскърцва катафалка.
Колелото вечно на живота се върти.
С плач поемаш въздух, всеки ден по малко.
Стълбата изкачваш. Времето лети.

И съдбата, сякаш, на екран минава,
нямо кино – спомен с главния герой.
Детството безбожно се отдалечава.
Старостта настъпва, вечният покой.

Мисията земна се оказва жалка.
С гумата изтриваш всеки божи ден.
Паметта е крехка, става все по-малка.
Смъртта-музикантка свири стар рефрен.

И какво остава, драги ми човече,
пръст, трева и кръст, две дати със тире.
Само Космосът вселенски си остава вечен
и Бог, пред когото, сме на колене.

СЕЛЦЕТО, АХ, СЕЛЦЕТО СИ ОТИВА

Селцето, ах, селцето си отива.
И корени измъква от земята.
Остана само камъкът претриван
и челото набръчкано на ската.

Обрасло е навсякъде с коприва
и побеляло от мазилка, вар...
Отдавна старци, баби полуживи
са свили гръб – почти ненужна твар.

На ниски питанки са заприличали –
извити, криви, гърбави – без точка.
Едва отгледват там бастуни сричайки.
Едва отлепват ситни сухи крачки.

А нивите им – да ги ядат мечки.
И вътрът в копитата да свири.
В трапчинките – лежи с домати и клечки,
изливат те вода от язовира.
С надежда есен нещо да покъльне.
Лехата днес е форма на живот.
И тяхната трапчинка
скоро ще запълнят.
И ще забият кръст.
И много свод.

**Кристина
БОЖАНОВА****ИГРА**

Животът е игра,
а ние сме деца,
които си играят
със цветни топчета,
изстрелват ги в посока
към цветните си сънища,
а те се сбъдват само
в мечтите ни лилави
когато се събират
посоките – от север-юг
към изток-запад,
докато Земята се върти,
докато сме усмихнати,
докато вярваме
в голямата мечта,
че този свят принадлежи
на малките деца,
които си играят
със цветни топчета...
Животът е игра!

МОЯТА СЪДБА

Аз не съм съвършена,
не умея да лъжа,
често бивам разсеяна,
а понякога – тъжна.

Имам доста познати,
нямам много приятели -
разпиля ни съдбата
по далечните краища...

На живота косачката
се развихри безмилостно,
може би сме уплашени,
но се правим на силни.

Носим новите дрехи
и куража във раница.
Все пред нас е успеха,
не признаваме граница...

Аз не съм съвършена
и съм много прозрачна –
от лицето ми виждат се
обичта и омразата...

Вярвам в предопределените
и във вечните истини –
щом е писано – следвам го,
щом се случи – записвам го.

Аз не съм съвършена,
но си имам звездица –
и по пътя я следвам,
тя - създава ме истинска!

ГНЕЗДО

Света около мен,
разнищен на парчета,
се опитвам да слепа в гнездо
със лястовича кал.
Смеа долепвам до сълзите,
зората – до нощта мастилена,
милувки – до обидите,
а звучни думи – до мълчанието....
Но все не ми достига
една усмивка в ъгълчето на устата,
бадемовия цвят на погледа,
гласът ти дрезгав,
дланите ти задебели
и думите, изречени във полунощ...

Розалво АСИОЛИ, Бразилия

НЕЩО

Нещо стана.
 Нещо стана, псета лайнаха.
 Далечни гласове и облици невидими
 белязаха нощта.
 Гласове и облици невидими белязаха я
 и псета лайнали по нещо.
 Нещо стана...

ПОЛЕТ

Криле за полет имат птиците,
 човечите за въображение.

Без предел и без посока,
 птиците като човеци
 имат своя ден на сляп летеж.

СМЪРТТА

Преструваме се,
 че смъртта не съществува,
 ако ще би тя да ни е жилище.
 Забравяме собствените имена
 сякаш дълбоко в нас, смъртта
 не ни е възможно да развържем
 от всички наши тайнства.
 Смъртта знае нашите имена.

ДУМИТЕ

Думите са звуците на мисълта.
 Звуци, смиели, знаци, чувства...

Слушай думите...
 Някога раняват, някога болят, някога...
 Но те най-вече
 са волни гълъби, свободни,
 в полет неудържим и винаги
 непредвидим,
 други тъжни, от печал опожарени,
 или щастливи, за любов готови,
 други, още, търсят правда.
 Слушай думите...
 Въздух търсят, въздух, въздух.

БЛИЖНИ

Моят ближен не ми е ближен,
 а мен подобен,
 различен в страданието на плътта,
 не еднакъв по слово и по стих.

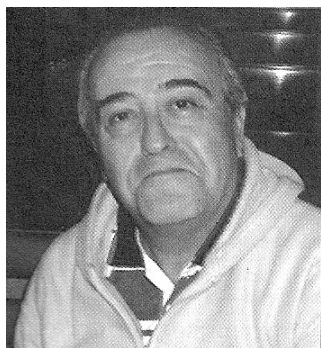
Роден съм да изстрадам безразличието
 на който ме гледа и презира,
 на който не обича обичашия го.

СПОДЕЛЯНЕ

Мъж съм, а искам да съм повече.
 В моята жена жените аз обичам,
 щом съм множествен
 като хляба во всичките уста,
 ядиво за всяка жена
 в усмивката, в плача, в празнуването,
 без първенството на властта,
 щом съм повече от един,
 множествен съм,
 в болката, усладата.

Мъж съм, повече от остров.

От португалски - Румен СТОЯНОВ

КОЛЕДНИ РИМИ
В СЛАДКО-ГОРЧИВ СОС
от Ботьо БУКОВ

СВАЛКИ

Браво на търговските вериги –
 свалят ме с цените си нон стоп!
 И от етикетите ми смигат
 влюбени промоции в моя джоб.

Ала тука нещо май не схващам:
 падне ли последният процент,
 ще им се наложи да ми плащат
 за това, че съм им бил клиент.

ПО ТИ ВИ

Всеки осми има запек.
 Скърца седмият с артрит.
 Шестият е с астма, а пък
 петият е с хепатит.

Грип четвъртия го мъчи.
 Третия го гони рак.
 В спазми вторият се гърчи.
 Първият е здрав глупак.

ПАДАНЕ

След клатене на светло и на тъмно,
 най-сетне доживяхме блага вест:
 в площадното дююкане се спънал
 и взел че паднал кабинетът днес.

Шампанско къпе жълтите павеа,
 че тъпанът бил спукан от дудук.
 Нехаят депутатските кюфтета
 дали ще е дудук или турук.

РЕСУРС

По европейска директива,
 били сме задължени тук
 да разработим с перспектива
 ресурсите си от боклук.

Приветстваме я сто процента
 и в нея има много хляб,
 ако погледнем парламента
 като субстанция за скрап.

РАЗЛИЧЕН

През жълтото списание наднича
 един субект трисмислен. И защо?
 Възнасят го, понеже бил различен:
 не бил той той, ни тя тя, ни то то.

Бил нашето сношение с Европа,
 и дъвка за залъгване на глад.
 Хей, шопа, като вириш тази сопа,
 отпред ли я държиш или отзад?

ФОЛКЛОРНО

Тя телемацка е,
 с микрофонче в ръчичка.
 Той е просто гайдар – от Родопите чичка.
 Тя с въпрос го оплита –
 какъв му е сингълът.
 Той засрамен мълчи и виновно примигва.

А бре, чичо чобан и изобщо аланкоолу,
 сингъл-мингъл – задявка е, викат му шоу.
 Момата те пита къде ти е силата –
 ха подай й да хване и духне ручилото!

ПАТРИМОНИУМ

Отхапал багерът поредната си хапка,
 но да преглътне тъй и не успял.
 Насреща му се ококорил артефактът,
 озъбил му се и строежът спрял.

Проблемът днешен взел,
 че се оказал древен,
 макар че е тълкуван как ли не.
 Адам, щом рекъл да се отърве от Ева,
 тя счупила в главата му гърне.

КОЛЕДНО

Сър Коледа – досадникът разгащен,
 през плазмата нахълтва в моя дом:
 „Купувайте, харчете, пийте, яжте!
 Животът е какво? – Един купон!

Грабете, отхапете, повторете,
 дъвчещият човек е най-щастлив!
 От банката ми кредит си вземете,
 и с него си купете пургатив!

Не спирайте да гълтате! Понеже
 за кефа ви на всичко съм готов,
 платете, и бифтек ще ви отрежа
 от задник – на елена ми Рудолф!”

Но Дядо Мраз, отпил гълток ракия,
 нережисиран, виква му отзад:
 „Хей, мека китко, баш на нас ли тия?
 Разправай ги на твоя гей-парад!”

Стайко
ТОПОЛОВ
на цели
75 години

ШАРАН В ТИГАН

„Голям късмет извадих този път.
 На топло щели да ме заведат.” –
 зарадван казал шарана
 на път към тигана.

СИЗИФ, КАМЪКЪТ И КАТ

Бута камъка Сизиф нагоре.
 Бута, бута, капнал от умора.
 А пък катаджията го хваща
 за висока скорост глоба той да плаща.

ПРИВАТИЗИРАТ СЕ, МАМО,
БЕЛИТЕ МАНАСТИРИ

Купих си бял манастир.
 И си мислех – голям келепир!
 Ама – ядец!
 Те не били абдали.
 Със черните калугери
 са ми го продали.

„РЕКЛАМНО”

За Америка искате билет?
 О’кей! Ще стане.
 Имате късмет. Утре тръгва „Титаник”.

КЕРЕМИДАТА

От покрива когато пада,
 тя казва ми, че страда.
 Надолу още казва, че поглежда.
 Не губела надежда
 да падне тя, горката,
 на добър човек на главата.

И ЕДНОДНЕВКАТА ВЕЧЕ НЕ Е ВЧЕРАШНА

Пред едnodневка с предложение
 излязох за съвместно начинание.
 По равно със пари, вложения
 влезем, па каквото стане.

Внушавах ъ, че в перспектива
 ни чака далавера.
 Но тя отказа ми с мотива,
 че не била от вчера.

РЕКА И МОСТ

-Много си проста – рече ъ моста. –
 Защо и ти, като всички хора
 не минаваш отгоре?
 -Ами добре! – каза реката.
 И го заля до перилата.

Адрес: 6003 Ст.Загора, ул.Хр. Ботев 4

Главен редактор: Йордан АТАНАСОВ
 тел: 042/649-110 , 042/980-088, GSM 0888790135

Редактори: Румен СТОЯНОВ 02/8247956
 Красимира БОЖАНОВА 0889 486812

Издател: НЧ “Даскал Петър Иванов”
 e-mail: lit_glas@abv.bg

IBAN: BG14 UNCR 7630 1074 8633 90 BIC: UNCRBGSF

УниКредит Булбанк Стара Загора
 Печат: “Литера Принт” АД - Стара Загора

Не се връщат и не се редактират материали!
Абонамент - само в редакцията

НЕПОЗНАТОТО КОСТУРСКО

Незабравимият Коста Църнушанов – български родолюбец, просветен деец, летописец и историк, познаваше добре красотите на природата и историята на Костурско. Може би на това се дължи и голямото му уважение към този край и неговото население. В лекциите му този край продължи след промените през 1989 г. и в лекциите му, провеждани в Македонския дом. А за битката, състояла се над родното ми село Дъмбени (сега Дендрохори) в местността Локвата и Виняри в планината Малимади, когато през **май 1903 г.** срещу малка група комити се възправа над десетократно по-голяма сила на турския аскер, той с възхищение и учудване казваше, че „в европейската история не се срещат следи за такова сражение, проведено в предреволюционен период”. За да получи по-ясна представа за мястото на сражението, беше ми поискал снимка за местността и аз му изпълних желанието. За съжаление сега Костурско си остава непознато за голяма част от българското общество. За да се преодолее това положение предлагаме за прочит няколко шрихи за този край.

Костурско се намира в Егейска Македония, Гърция и представлява най-крайната юго-западна част на българската езикова територия. Граничи с окръзите Лерин (Флорина) Кожени (Козани), Гребен (Гревена) и с Албания. Град Костур се намира в Костурската котловина, на 703 метра надморска височина, заобиколена от планинска верига, в която най-високи планини са Вич и Грамос. Старата част на града се намира в каменист полуостров, заобиколен от едноименното езеро.

Градът се смята за един от най-красивите в Егейска Македония. От планините Вич и Грамос извира водите на най-дългата река в Гърция - река Бистрица (Алякмонас), която се влива в Егейско море южно от Солунския залив. Направените от гръцки археолози в края на 20^{-ия} и началото на 21^{-ия} век разкопки откриват следи от наколни и други селища на брега на Костурското езеро в близост до село Дупак (сега Диспилю) и в близост до село Брещени (Авги) от времето на неолита т.е. от преди 5600-3000 години от преди н.е.

Недалеч от град Костур е минавал древният римски път Вия Егнатия от албанските градове Дуръс (Драч) и Вльора през сегашната албанско-гръцка граница, в близост до селата Смърдеш (Кристалополиг), Брезница (Ватохори), Габреш (Неос Икизмос), Дреновени (Краньона), Шештево (Сидерохори), Вишени (Висиня), Болгарцка Блаца (Окся), Черешница (Поликерасо) през планината Вич до град Воден (Едеса), Солун и Цариград. Ако погледнем картата на Южна Европа ще установим, че това е най-краткият път от Бриндизи (Италия) до Цариград. Не случайно кръстоносците от първия си поход (1096-1099), минават през Костур към Цариград.

Установено е, че българското присъствие в този край води началото си от времето на кан Пресиян и княз Борис I когато в средата на IX век влиза в границите на Първата българска държава. В 904 г. българският статут се препотвърждава чрез договор на цар Симеон I с Византия за определяне на границата. В 976 година отново е български, когато Самуил получава Южна Македония с център Костур, а по-късно Преспа. Тогава той насочва своите нападения на юг към Тесалия. В 1017 г. византийският император Василий II Българоубиец (наречен така заради ослепяването на около 14 000 самуилови войници) окупира Костур и градът минава отново във владение на Византия. Петдесет и пет години по-късно е направен безуспешен опит за връщането на града към България. След 1204 г. българите, възползвайки се от застой на Византийската империя, го завладяват за трети път.

През този век България е подложена на нови изпитания: Вътрешните разцепления и размирици отслабват държавата. Тя понася

ударите на варварски племена, дошли откъд Дунава. Поради близостта си с Цариград тя понася удари както от византийци така и от кръстоносци. На западната ѝ граница срещу нея се изправя сръбското кралство. Моралната

Базилка „Свети Врчи” в Костур

и религиозна криза, предизвикана от богомилската ерес, достигнала до Южна Европа, особено Южна Франция, изтощава страната, заставена да приема удари от много посоки. Около 1350 година Стефан Душан нахлува в Западна Македония и завладява голяма част от нея заедно с Костурско, включвайки го в силното по това време Душаново царство (1346–1355 г.).

В средата на XIV идват турците и България поема първия удар. Постепенно Османската империя организира войските си и установява господство в региона. Този факт е известен с това, че завоюването на Балканския полуостров от турците, не е еднократен акт от няколко години, а е траял повече от век (т.е. около 130 години), от средата на 14 век до 80-те години на 15 век. Една част от хората са загинали, друга са били прогонени или взети в плен и в робство зад пределите на родния край. Съдбата на градското население е била по-жестока. При завоюването на Цариград през 1453 година турският султан признава гръцкия патриарх за църковен глава на всички православни християни, което слага началото на жестокото духовно робство.

По сведения на Димитър Миладинов, тогава учител в Кукуш, още преди създаването на новогръцката държава през 1829 г. след подписването на Одринския договор, в град Костур около 1807 година фанариотите анатемосали „варварския” български език и накарали жителите му да се погърчват, докато всички околни села, които по това време са били стотина, говорили майчиния си български език. Върхът на нашето Възраждане - борбата за самостоятелна българска църква и език е добре отразена в литературата ни.

Въпреки превратностите на съдбата, българският дух не е преставал да доказва своето присъствие. Доказателствата за това са много: От село Яновени (Янохори) е родът на патриарха на българската литература Иван Вазов. Сам поетът признава пред проф. Иван Шишманов, че пращало му Кирко е от Македония². Българският журналист Петър Карчев в книгата си „През прозореца на едно полустолетие (1900-1950) издание 2004 г. на стр.274 препотвърждава този факт от личната си среща с големия поет. През 16 век след неуспешно въстание срещу турския поробител и особено в края на 18-век по времето на безчинствата на Али Паша Янински, големи групи хора, особено от костурските села Яновени, Слимница, Сопот (изгорено село, намирало се по пътя между градчето Хрупишча и село Желин), Вишени и др. са се преселили в сегашните предели на България. Потомци на тези костурчани могат да се открият и сега в трънското село Костуренци, в градовете Брацигово, Клисурса, Пещера, Арбанаси, Перущица, Панагюрище и др. Професор Яранов открива 46 селища на преселници от Македония, значителна част от които са от Костурско. От Слимница е родът на

героя от априлското въстание Васил Петлешков, от костурския род Футекови произхожда и Райна Княгиня, от село Болгарцка Блаца е борецът за църковна свобода архимандрит Павел

Симеонов, отличник на училището в Халки, от там са героите от Илинденско-преображенското въстание Лазар Поптрайков, Пандо Кляшев, Лазар Москов, Васил Чекаларов, Митре Влаха, Колъо Добролицки, Кузо Стефов... От с. Загоричани произхожда и известния социалистически деец Димитър Благоев, от с. Косинец - академик Асен Киселинчев, от с. Мокрени е рано загиналият бележит историк проф. Никола Милев и мн. други. Между потомците на костурчани са и неотдавна починалите известни в цяла България артисти Наум Шопов (чийто род по негово признание е от село Смърдеш) и Сотир Майноловски (от село Косинец). Историкът Професор Георги Бакалов също е с произход от Костурско. Един от първите кинорежисьори на България, създал през 30-те години на миналия век, филма „Безкръстни гробове”, в който участват артисти като Иван Димов и Константин Кисимов, е Борис Грегоров от родното ми село Дъмбени, Костурско. От същото село е и известният на всички варненци д-р Ризов и мн. други. Списъкът на забележителните личности от Костурско, преселници в различни периоди в сегашните предели на България, след освобождението ѝ от турско робство, може да продължи... Но не може да не се спомене, че като истински творци, костурчани оставят **трайни следи главно като строители - зидари**. Църквите в гр. Костур и околните села през Средновековието, са тяхно дело. В близкото до града в село Кондороди (Метаморфоси) се намира църквата (8-9 век) „Преображение Господне”, в село Галишча (Оморфоклия) църквата „Свети Георги” (средата на 12 век). Само в град Костур има десетки църкви, някои от които са родово-семеини. Прави впечатление, че те нямат външна мазилка, а в стените им са наредени редуващи се тухли и камъни, тухлени розети, мраморни декорации и изписана с тънки тухлички буквата Ж, понякога обградена в два кръга, напомнящ буквата О, като във вътрешния кръг се намира буквата Ж. Според някои автори това символизира мъжкото начало на живота. За това има различни тълкувания: задава се въпросът дали нашите букви са само знаци или йероглифи, излъчващи определени внушения за хоризонтална и вертикална симетрия и хармония. Някои автори вмъкват женски елементи, смятайки, че буквата „Ж” наподобява дървото на живота, като страничните тухлички представлявали вдигнатите ръце към небето, а от разкрачената стойка като че ли от утробата се ражда рожбата (долната вертикална тухличка), а горната вертикална тухличка оприличава главата на жената, устремена към висините. Според изразеното мнение на арх. Н. Тулешков в труда му „Архитектурното изкуство на старите българи” буквата „Ж” може да бъде възприета едновременно като славянския „гръмен знак”, соларна розета и Хризма (миропомазване).

Ктиторът на църквата в Рилския манастир майстор Павле е от село Сничени,

Костурско. Строителите на храм-паметника „Александър Невски”, Халите, Художествена-та академия и други обществени постройки в София в повечето случаи са също костурчани. Хотел „Славянска беседа” в София е също тяхно дело. На входа му е поставен барелеф на един от строителите му Георги Киселинчев. Всичко това ни прави горди нас, костурчани, и показва по безспорен начин духовната връзка на хората от този отдалечен край с майката родина - България. Сам Григор Пърличев в автобиографията си с голяма любов говори за костурските майстори, работещи в Атина по време на неговото следване там.

Нравите, обичаите и празниците, като Великден и Коледа, Сирни заговезни, Трифон Зарезан и подрязването на лозовите пръчки, посрещането на пролетта и подаряването на саморъчно изработваните червено-бели мартеници, празнуването на бабин ден и др. са характерни и в Егейска Македония. Тези нрави и обичаи, особено подаряването на мартеници, не са известни в Южна Гърция.

Те са уникални за българската народностна група в северната част на Гърция, окупирана от гръцките войски по време на Междусъюзническата война през 1913 г. и предоставена на Кралство Гърция съгласно Букурещкия договор. Нравите и обичаите са още едно неоспоримо доказателство, освен езика, който твърде малко се различава от литературния български език, за родството и за духовното единство на това население с българската нация. Езикът е най-важната спойка за взаимовръзката в една народностна общност. Ето защо основната атака на гръцките управници е насочена срещу езика на българското малцинство в Гърция.

Между многото премеждия, на които са подложени жителите на този край, особено място заемат събитията от втората половина на 40-те години на миналия век, когато развихрилата се в Гърция Гражданска война (1946-1949) нанася съкрушителен удар върху все още не емигриралите в задокеанските страни, в България и някои европейски страни българи. Както във всяка война така и в тази, първите жертви са мирните жители и преди всичко старците и децата, които не само стават свидетели на ежедневните сражения, но много често са обект на бомбардировки, осакатявания и смърт или лишения и глад. В резултат на това около 28 000 деца от Егейска Македония на възраст от 2 до 14 години, от които повече от 2/3 са от български произход, напускат родните си огнища и заминават в източноевропейските страни. По официални данни общият им брой заедно с техните родители и близки се смята на около 70 000. За голямото мнозинство от тях **няма да има обратен път към родната стряха** - на тях не само, че няма да им се разреши да се върнат в родния край, поради дискриминационния за съвременна страна в края на XX и началото на XXI век «аргумент», че не са «гръци по род» („миelines то генос”). Те са лишени от правото на посещения при близки и роднини, от правото да положат букет цветя на гробовете на своите предци. Те ще бъдат лишени от естественото право, което имат всички хора на земята - **правото на родно място**. На някои от тях ще им бъде разрешено посещение след почти 50 годишна забрана т.е. след 1997 г. И още нещо: Изградената и дълго функционираща мрежа от социални, роднински и приятелски връзки между съседните и по-далечни селища от района, вследствие на войната беше прекъсната безвъзвратно. Спйката с малоазиатските пригълци, особено при създадите се взаимоотношения и поради огромната разлика в културно отношение, не можеше да бъде трайна. Ако някой посети понастоящем Костурско ще види опустошителните последици от Гражданската война по селата, където броят на останалите местни жители може да се преброи на пръстите на едната ръка. Считаю, че последиците от тази война все още тежат не само върху гръцкото общество, но и върху обстановката на Балканите и Европа. Гражданската война раздели гръцкото общество за дълъг период от време, чийто рецидиви се наблюдават и понастоящем

Коста ВЛАХОВ